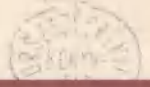

MHB 1644

VII **vakok** A

'90. április

Tartalomjegyzék

Bartha Zsuzsanna: Elnökségi tudósítás	3.
Bartha Zsuzsanna: Országos küldöttközgyűlés	5.
Lak István: Végső búcsú Kiss Sándortól	9.
Vakok Világa-üzenet Romániába	10.
Kitekintő	11.
Bartha Zsuzsanna: Levelező rovat	13.
Mészáros Éva: Vakok filmekben	14.
Tallózás a nemzetközi vakügyi sajtóból	18.
Vak szerzők művei	20.
Semseyné Legeza Ilona: Könyvismertető	22.
Szabó Lászlóné: Mátyás az igazságos	23.
Dr. Domonkos János: A rozsnyói püspöpi székesegyház látnivalói	23.
Kas László: Portré Dobos Kálmán zeneszerző-zongoraművésről	26.
Fiatal művészek hangversenye	27.
Vasteleki Péter: Vakvezető kutyával közlekedők szakosztályának híradója	29.
Megyei hír Tolnából	29.
Halló, itt vagyunk!	29.
Dr. Földiné Csák Valéria: BASIC	31.
Kiss János: Törődjünk többet egészségünkkel!	32.
Pis Mátyásné: Kötésminták	36.
Pályázati felhívások	38.
Hirdetések	39.
Tavaszi hangok	40.

Új címlapunk, Bardócz Lajos grafikus műve.

A Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének folyóirata
Felelős kiadó: Erhartné dr. Molnár Katalin főtltkár
Felelős szerkesztő: Bartha Zsuzsanna
Kiadóhivatal 1146. Budapest, Május 1. út 47.
Telefon 1-210-440/14 mellék
ISSN 0209-6765

Bartha Zsuzsanna

Elnökségi tudósítás

3

A VGYOSZ Központi Elnöksége 1990. március 29-én tartotta soros ülését. Az Országos Küldöttközgyűlés határozata értelmében, mint a „Vakok Világa” szerkesztője lehettem jelen a tanácskozáson. Ezentúl a mindenkori szerkesztő feladata lesz a tudósítások megírása, szolgálva ezzel a nagyobb nyilvánosságot.

A Központi Elnökség minden tagja jelen volt, míg *Hermányi Pálné*, a SZEM instruktora hivatali elfoglaltsága miatt maradt távol. Két napirendi pont került megvitatásra:

1. A küldöttközgyűlés értékelése.

2. *Szabó József* elnökségi tag gondolatai a VGYOSZ káder-utánpótlás helyzetéről.

Előljáróban *Kuminka Györgyné* elnök és *Erhartné dr. Molnár Katalin* főtítkárral beszámolt a Társadalombiztosítási Igazgatósággal a vakok személyi járadékáról folytatott tárgyalásáról. A VGYOSZ javaslatát, miszerint mindenki, aki jogosult a vakok járadékára, egységesen a 4850,—Ft alapösszeget kapja, a tárgyalófél anyagi fedezet hiányára hivatkozva nem fogadta el. A nyugdíjintézetől a témára vonatkozóan statisztikai adatokat kértek, majd az adatok birtokában ismét tárgyalóasztalhoz ülnek. Az elnökség úgy ítélte meg, hogy célszerű lenne létrehozni soraiból egy bizottságot, s többféle alternatív javaslatot készítenének el a következő megbeszélésre.

A küldöttközgyűlés értékelése kapcsán a főtítkárral leszögezte, hogy a testületnek el kell fogadnia a kritikát, a jószándékú észrevételeket, de a küldötteknek is több szempontot, határo-

zati javaslatot kellene adniuk az elnökség munkájához.

Hirth Ignác küldötteknek a Braille-könyvek leselejtezésére vonatkozó kérdésére a főtítkárral ígérete szerint a Vakok Világa hasábjain adnak választ.

Kuminkáné kiemelté, hogy a két nap igen nehéz munka volt a küldöttek mellett a hivatal jelenlévő dolgozóinak is, akik munkájukért megérdemlik a köszönetet.

A tagdíjak 120,—Ft-ra történt emelésével kapcsolatban *Pinviczki György* javasolta, hogy az új tagbélyegekről időben kell gondoskodni. Ide tartozik még *dr. Szóke László* és *Szabó József* azon indítványa, hogy az új tagbélyegek sötétebb színűek legyenek a gyengénlátók érdekében. Többen kifejezték aggodalmukat, hogy ez az emelés nagymértékben lecsökkenti majd a szövetség taglétszámát — elsősorban az idős tagokra gondoltak. Volt azonban olyan vélemény is, hogy a nagyobb törődés, a konkrétabb segítségadás megtarthatja az idősebb tagokat is a szövetségben, mivel támasznak fogják tekinteni. A tagdíj emelése körüli vitát azzal zárták, hogy a jövő évi befizetések egyértelműen megmutatják majd, hogy milyen kihatással lesz a létszám alakulására. A márciusi küldöttközgyűlés pedig, ha úgy ítéli meg, ismét foglalkozhat a kérdéssel és módosíthatja határozatát.

Forró József véleménye szerint a küldöttek közül sokan azért szólnak hozzá — többször is —, mert „szeretik saját hangjukat hallani”. *Dr. Jáksó László* kifogásolta a közgyűlés fegyel-

4

mét és a küldöttek vitakultúráját.

Dr. Szigeti György a költségvetésről szólva elmondta, hogy jövőre az új gazdálkodási rend következtében a beszámolóban érthetőbbek lesznek a pénzügyi adatok.

Az elnökség jóváhagyta, hogy a háromtagú szövegszerkesztő bizottság 1990. május 15-re készüljön el az új alapszabályzat végleges formába öntésével. Mivel az új alapszabályzat szerint szövetségünk új neve: Magyar Vakok és Gyengénlátók Szövetsége lesz, ezért a cégtáblákat folyamatosan ki kell cserélni az egyes szervezeteknél. Vita volt *Törőcsik Pál* küldött azon javaslatáról, miszerint a szövetség szervezeti felépítésénél fogva alkalmas a szociális védőháló szerepének betöltésére, s kérte az elnökséget, hogy foglalkozzon ezzel az elgondolással. Az elnökség minden tagja egyetértett abban, hogy jelenleg nincsenek meg ehhez a feltételek.

A 2. napirendi ponthoz az elnökség tagjai előzetesen írásos anyagot kaptak, amit Szabó József készített a VGYOSZ káder-utánpótlásának helyzetéről. Abban maradtak, hogy az 1990. május 13—14—15-én tartandó titkári-adminisztrátori értekezlet egyik fő megbeszélőnivalója lesz ez a téma a megyei titkárok elgondolásai, javaslatai alapján.

Majd Kuminkáné tájékoztatót adott az ún. Egészségkárosult Személyek Együttműködési Mozgalmának kezdeti lépéseiről. A hagyományos és az ún. beteggyegeteket, érdekvédelmi szervezeteket kívánják tömöríteni, melyhez kérték, hogy mi is csatlakozunk. Egyöntetűen úgy foglalt az elnökség állást, hogy az ilyen „laza jellegű” szervezetekhez nem csatlakozunk, csak megfigyelőként veszünk részt a munkájukban.

A Védett Szervezetek Országos Szövetségével viszont, melynek fő célja a megváltozott munkaképességű, célvállalatoknál foglalkoztatott dolgozók érdekvédelme, szoros együttműködésre kell törekednünk.

Egy korábbi elnökségi határozat értelmében szövetségünket *dr. Molnár Antal* képviseli a Munkaügyi Konzultációs Tanácsban. Egy tervezetet készített el, amelyben elvárásainkat fogalmazta meg. Az elnökség ezt a tervezetet további átdolgozásra elfogadta.

Döntés született arról, hogy ez év októberében megrendezésre kerülő Nemzetközi Braille Konferencián Madridban *Görgényi Miklós* pécsi sorstársunk képviseli szövetségünket. Személye, mivel kiváló ismerője a Braille-írásnak és angolul kitűnően beszél, garancia a sikeres részvételre.

Egyhangúlag elfogadta azt is a testület, hogy a Vakok Ifjúsági Klubja által a nyár folyamán rendezendő kajak-táborozáshoz az adományszámláról 30 000,— forint támogatást biztosítson.

Végezetül jóváhagyták az NDK jutalomüdvözlésben részesülők alábbi névsorát:

Budapest és Pest megye: Nagy Árpád, Nagy Orsolya, Rév Miklós, Rév Miklósné, Zelenák Imréné, Zelenák Imre. Tartalékos: Géczy Sándor és Géczy Sándorné.

Vas megye: Sági Ferenc, Sági Ferencné

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: Klepács András, Klepács Andrea, Proksa János, Proksa Erika.

Veszprém Megye: Tóth Géza, Tóth Gézáné

Tolna megye: Kovács Józsefné, Szóts Andrásné,

Komárom-Esztergom megye: Frecska József, Frecska Józsefné

Hajdú-Bihar Megye: Ungvári Lászlóné, Ungvári László.

Bartha
Zsuzsanna

5

Országos Küldöttközgyűlés 1990. március 17—18.

Előjáróban szeretnék utalni arra, hogy a múlt év szeptember 30-án tartott rendkívüli küldöttközgyűlés — melynek feladata lett volna a VGYOSZ új alapszabályzat-tervezetének megvitatása — határozatképtelenné vált és ezért félbeszakadt.

Az Ellenőrző Bizottság úgy ítélte meg, ennek egyik oka az volt, hogy a szeptemberi értekezletet nem készítették kellően elő. A sikertelenség tanulságait az elnökség levonta, s ezért március 17—18-ra kétnapos ülést hívott össze. Az Országos Küldöttközgyűlés az alábbi napirendi pontokat tárgyalta:

— az alapszabályzat-tervezet vitájának folytatása,

— a Központi Elnökség, a Fegyelmi és az Ellenőrző Bizottságok 1989. évi munkájáról szóló beszámolók megvitatása,

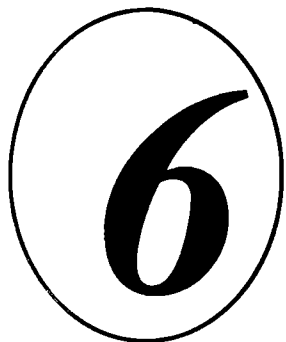
— az Ellenőrző Bizottság lemondott tagjainak helyére új tagok megválasztása.

A tanácskozás megkezdésekor a 123 országos küldöttből 25 fő maradt távol (17 fő igazoltan). Két póttag is jelen volt, akik az alapszabályzat értelmében szavazati joggal nem rendelkeztek.

A kétnapos értekezletet Kuminka Györgyné, a VGYOSZ elnöke vezette le. Az első nap kizárólag az alapszabály-tervezet vitájával foglalkozott, természetesen attól a paragrafustól kezdve, ahol az szeptemberben abamaradt. Miután az értekezlet végén elfogadott új alapszabályzat minden sorstársunk számára hozzáférhető lesz, úgy vélem, hogy csak a legvitatottabb kérdéseket említem tudósítá-somban.

Az egyik legjelentősebb változás, ami szinte vita nélkül került elfogadásra az, hogy a VGYOSZ főtítkárát és elnökét az országos küldöttközgyűlés többes jelölés alapján, titkos szavazással, közvetlenül választja meg. Majd ezt követően az elnökség többi tagját ugyancsak titkos szavazással választja meg a küldöttközgyűlés. Az új választási rendszer, aminek technikai lebonyolítását egy külön melléklet fogja tartalmazni, csak a következő ciklusban kerül bevezetésre.

Hirth Ignác indítványozta, hogy a tagságnak a jövőben nagyobb beleszólása legyen a pénzek elosztásába, s ezért a költségvetést az országos küldöttközgyűlés vitassa meg és a jóváhagyás is e fórum joga legyen.

Hatalmas vita vonatkozott ki a kérdés körül. Az ellenérvék között szerepelt: technikailag lebonyolíthatatlan, nagyfokú pénzügyi jártasságot igényelne a küldöttektől. Kompromisszumos javaslatként az is elhangzott, hogy a küldöttek előzetesen az irányelveket vitassák meg, s ezek figyelembevételével továbbra is a Központi Elnökség tárgyalja a kérdést, pénzügyi szakértő bevonásával. Végül is azt fogadták el, hogy továbbra is az elnökség hatáskörébe tartozik a költségvetés.

Többször lehattunk tanúi a jogászok „párbájának”. Így például a munkáltatói jog és a választott tisztségek viszonyának tisztázásakor. A kérdés azzal zárult, hogy a munkáltatói jogot — melyről országos törvények is rendelkeznek —, továbbra is a főtitkár gyakorolja.

Az új alapszabály-tervezet egyik sarkalatos kérdése az volt, hogy a megyei szervezetek önálló jogi személyekké váljanak-e. Tavaly szeptemberben a küldöttek többsége nem fogadta el azt a paragrafust. *Dr. Kiss László* kérte, hogy ismételten vitassák meg ezt a témát. Nem kis vita kerekedett. Egyes vélemények szerint, amennyiben a megyei önállóság elfogadásra került volna, úgy az egész, alapszabállyal kapcsolatos munkát újra kellett volna kezdeni. Érzésem szerint ez is visszatartotta a küldötteket attól, hogy ezt a kérdést mélyebben átgondolják, s a kor követelményeivel is számoljanak. Tavaly és most is többen arra hivatkoztak, hogy sem a személyi, sem a technikai feltételek nincsenek még meg minden megyében a jogi önállósághoz. Az indítványt tehát a többség ismét elvetette.

A körzeti csoportokat illetően abban állapodtak meg a küldöttek, hogy nem szabad erőszakkal létrehozni azokat.

Amennyiben viszont alulról jövő kezdeményezés eredményeként megalakulnak, úgy a megyei szervezet jóváhagyásával és irányításával működnek.

Egyértelműen elfogadásra került az a kitétel, hogy az Ellenőrző Bizottság tagjai sem a hivatali apparátus, sem a Központi Elnökség soraiból nem kerülhetnek ki.

A Központi Elnökségben az elnökségi tagok arányát Budapest és vidék szempontjából 3:4-ben határozta meg a küldöttközgyűlés.

Nem fogadták el azt a javaslatot, hogy a főtitkár, az elnök, valamint a megyei titkárok és elnökök két ciklusnál (10 év) hosszabb ideig egyfolytában ne tölthessék be ezen funkciókat.

A küldöttek túlnyomó többsége (95 szavazattal) elfogadta az új alapszabályt. A háromtagú szövegszerkesztő bizottság kapta feladatul a szöveg stílári és nyelvtani hibáktól mentes formába öntését.

A küldöttközgyűlés megszavazta, hogy az új alapszabályzat 1990. július 1-vel lép hatályba.

Következett a második nap és napirendjei.

Előzetesen minden küldött írásban megkapta a Központi Elnökség múlt évi munkájáról készült beszámolót. A leírtakhoz Erhartné dr. Molnár Katalin főtitkár fűzött szóbeli kiegészítőt. A leglényegesebb pontokat igyekeztem most csokorba kötni:

— A Szociális és Egészségügyi Minisztérium (SZEM) a jövőben csak szakmai segítséget nyújtó, de nem felügyeleti szerv.

— Kezdeményezte a VGYOSZ a vakok személyi járadéka körül kiala-

kult „káosz” rendezését. Ennek érdekében már az év februárjában a társadalombiztosítással történtek megbeszélések. Az egyértelműen kiderült, hogy az alapösszeget (4850,—Ft) mindazoknak, akik vak személyi járadékokra jogosultak, anyagi fedezet hiányában nem tudja biztosítani. Ezt az alapösszeget 6 ezer fő kapja, olyanok, akik rokkantsági nyugdíjban nem részesülnek. Azonban még további tárgyalások várhatók, s remélhetőleg a szövetség számára elfogadható megállapodás születik e témakörben.

Az anyagi alapok növelésére több pályázaton is indult szövetségünk. Így pl. a Művelődési Minisztériumtól két alkalommal is sikerült 200—200 ezer forintot elnyerni (az idegen nyelvek oktatására és a középiskolások tananyagával való ellátására). Az Osvát Ernő Alapítvány elnyerésével 600 ezer forintot sikerült szerezni a „Vakok Világa” számára. A tervek között szerepel — ugyancsak alapítványi pályázat útján — egy gyógymasszőr oktatási központ létrehozása. Az egyes megyék is pályáztak, s ennek eredménye lett, hogy Budapest és Pest megye egy beszélő számítógépet szerezhetett be, avagy a Szolnok megyei Segítő Kezek Klubjának országos rendezvénye.

Pályázott a szövetség az MSZMP volt vagyonából két épületre is. Döntés még nem született.

— Várhatóan már májustól bekapcsolódnak a VGYOSZ munkájába az alternatív katonai szolgálatot teljesítő fiatalok.

— A segédeszközök bővítésére is történtek lépések, de az árak túlságosan magasak, s ráadásul valutában kellene fizetnünk. Ez évtől a költségvetési támogatást közvetlenül a Pénzügyminisztériumtól kapjuk. Ezzel megszűnik a korábbi helyzet, amikor

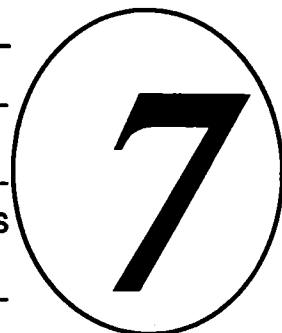
a SZEM maradványösszegéből kaptuk a működésünkhöz szükséges pénzeket.

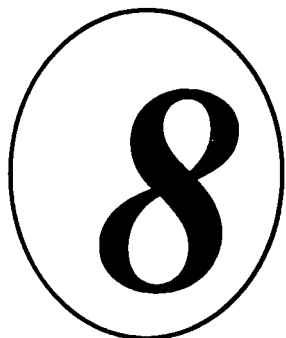
A Braille-nyomdába tavaly megkezdett korszerű nyomdagép rövidesen beüzemelésre kerül. A nyomda egyéb problémáiról már tájékoztattuk önöket, ezért itt most nem részletezem (a szerkesztő megjegyzése).

A szóbeli kiegészítő befejezéseként a főtákar elmondta, hogy a parlamenti választásokon dr. Szigeti György sorstárunk a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) színeiben indul, hogy tagságunkat képviselje a parlamentben. Sajnálatos módon mindez ilyen színezettel hangzott el: csak akkor lesz képviselőnk, ha az SZDSZ-re szavazunk. Az SZDSZ részéről Béki Gabriella volt jelen, aki pár szót szőtt a küldöttközgyűlés tagságához. Ezt követően többen észrevételezték, hogy „nem helyes, ha a szövetség bármilyen párt mellett elkötelezi magát”, s hogy mindenkinek szíve joga az, hogy melyik pártra szavaz. Végül az elnök is ezt jelentette ki, hozzátéve, hogy az elhangzottak tájékoztatásul szolgáltak.

Következett az Ellenőrző és a Fegyelmi Bizottság elnökeinek beszámolója. Dr. Molnár Antal az Ellenőrző Bizottság nevében ismertette azt a három vizsgálatot (Borsod és Békés Megye, Vakvezetőkutya-Képző Iskola), amit a bizottság lefolytatott. (Mindezekről a V.V. elnökségi tudósításaiból már korábban értesülhettek — a szerkesztő megjegyzése.)

Dr. Kiss László, a Fegyelmi Bizottság elnöke elmondta, hogy mindössze egy rágalmazási ügygel foglalkoztak, ami még mindig lezáratlan.

Több mint 15 hozzászólás következett, s a lényegesebbek az alábbi témákat érintették:

Sokan szóltak a pénzügyi beszámolóhoz. Túlságosan általánosnak ítélték meg, részletesebbre lenne szükség.

Hirth Ignác választ kért arra, hogy hány Braille-könyvet selejteztek és mennyibe kerül pótlásuk? A főtítkár ígérete szerint 30 napon belül a V.V. hasábjain választ kap.

A VKI-ra vonatkozóan kérdés hangzott el: Tavaly hány kutyát képeztek ki és mennyiért?

A főtítkár elmondta, hogy a múlt évben nyolc kutya került átadásra, s a kiképzés költsége egymillió forint volt.

Idén 18 kutyát szeretnének kiképezni 1,3 millió forintért.

Törőcsik Pál küldött javasolta, hogy a szövetség gondolja azt át, hogy a szervezeti felépítés mennyire lenne alkalmas egy ún. szociális védőháló kiépítésére.

Rózsa Dezső felhívta a figyelmet a „Hogy súlya legyen a szónak” elnevezésű országos játékokra (lapunkban is többször találkozhattak a felhívással — a szerkesztő megjegyzése).

Szó esett még a megyei szervezetek anyagi és adminisztrációs problémáiról, az országos rendezvények időbeli egybeeséséről, a küldöttközgyűlés fegyelméről és vitakultúrájáról. Majd öt indítvány hangzott el.

Elfogadásra került Nagy Ernő javaslata, miszerint a nagyobb nyilvánosság érdekében a V.V. mindenkori szerkesztője vegyen részt a Központi Elnökség ülésein, s az ő feladata legyen az azokról való tudósítás.

Hatalmas vitát váltott ki a tagdíj emelésére tett indítvány. Többféle elképzelés, kompromisszumos javaslatok megvitatása után abban állapodott meg a küldöttközgyűlés, hogy 1990. januárjától egységesen 120,— Ft-ra kell felemelni a tagdíj összegét.

Z. Kovács Bertalan pedig arra tett javaslatot, hogy a múlt év szeptemberi értekezletén hozott határozatát vonja vissza a közgyűlés. Ez arra vonatkozott, hogy mindazok részesüljenek írásbeli figyelmeztetésben, akik igazolatlanul távol maradtak, illetve idő előtt eltávoztak, s ezzel határozatképtelenné tették a tanácskozást. Az indítványozó azzal érvelt, hogy a rossz előkészítettség következtében a délutáni órákra már nyilvánvaló volt, hogy egy nap alatt a feladat nem végezhető el. Az érvelést a többség nem fogadta le, mivel szó nélkül távoztak a figyelmeztetésben részesült küldöttek.

Ugyanakkor Kuminka Györgyné elnök Hacsek József küldöttársunktól elnézést kért, mivel őt tévesen az igazolatlanul távollévők közé sorolták. Befejezésül, a küldöttközgyűlés megválasztotta az Ellenőrző bizottság új elnökét dr. Földi János (Budapest) személyében, valamint a lemondott tagok helyére új tagokat választott (az új, elfogadott alapszabályzat értelmében az Ellenőrző Bizottság négy tagjának kellett kiválnia, mivel ők a hivatal dolgozói).

A megválasztott új tagok: Rózsa Dezső, (Debrecen), Szautner Ferenc (Budapest, pártoló tag), Péczka János (Budapest).

A bizottság ötödik tagja pedig változatlanul dr. Bódi István maradt.

A kétnapos, feszített ütemű küldöttközgyűlés az elnöki zárszóval ért véget.

Végső búcsú Kiss Sándortól

Életének 61. esztendejében, 1990. február 20-án váratlanul elhunyt Kiss Sándor nyugállományú alezredes. Látása elvesztése után a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége tagjainak sorába lépett. A szövetség Központi Elnökségének tagja volt az elmúlt ciklusban.

Kiss Sándor Büdszentmihályon (az egykori település ma része Tiszavasvári-nak, amely 1986 óta város) született 1929. július 6-án. Szegényparaszti családból származott, szülei korán elhaltak. Az elemi iskola befejezése után a jó képességű, tehetséges, szorgalmas fiút nagybátyja taníttatta tovább. A szülőhelyen lévő Alkaloida Vegyészeti Gyárban tanult. Az iskola befejezése után vegyész-ként dolgozott az üzem laboratóriumában.

1951-ben került a Magyar Néphadsereg kötelékébe. Vegyvédelmi szaktisztként tevékenyen dolgozott szakterületén. Munkája mellett levelező tagozaton a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián mérnöktanári diplomát szerzett kitűnő eredménnyel. Különböző helyőrségekben szolgált, kiválóan végezte a csapatmunkát. 13 évig dolgozott a Honvédelmi Minisztériumban, a Magyar Néphadsereg Vegyvédelmi Főnökségén. Tanított és emellett tankönyvet és szacikkeket is írt.

Emberségéért, segítőkész magatartásáért munkatársai, tanítványai szerették, tisztelték. Érdemeit 30 dicsérettel és 8 kitüntetéssel ismerték el felettesei.

1975-ben baleset következtében elvesztette látását. „De nem vakon élt — csak egy érzékszervét veszítette le”. Hamarosan megtanulta a Braille-írást. Síkírógépen is megtanul írni, hogy azáltal is kapcsolatot teremtsen a látók világával. Sok felnőttkorban, betegség vagy baleset következtében megvakult, megrokkant sorstársnak mutatott példát az élethez való ragaszkodással, az élet szeretetével. Aktívan bekapcsolódott a szövetség életébe. Figyelemmel kísérte a vak gyermekek és fiatalok oktatását. Néhány előadást a szövetség egykori szakmunkásképző isko-

lájában is tartott. Tevékenyen részt vett egyesületünk Oktatási Bizottságának munkájában. A szövetség országos küldöttjeként és elnökségi tagként is a tagtársak érdekében munkálkodott.

Élénk figyelemmel kísérte a társadalmi mozgásokat. Zaklatott világunkban is hittel vallotta: „Ne szégyenkezzék a pipacs a színe miatt.” Nemcsak a gondokkal, problémákkal foglalkozott, szeretett kirándulni, játszani is. Sokat olvasott, szerette a természetet, az embereket. Nyugodt, kiegyensúlyozott családi légkörben élt szerető, kedves feleségével Bereczk Veronikával, akivel 34 évi házasság örömeiben, gondjában osztozott. Életük értelmét, boldogságát Sándor fiuk tette teljessé.

Kiss Sándort életútja, munkássága alapján a Magyar Néphadsereg személyi főnöke a néphadsereg halottjává nyilvánította. Március 6-án, kedden délben kísértük utolsó útjára a budapest-rákoskeresztúri temetőben. Temetési szertartása katonai tiszteletadással történt. Ravatalánál díszszázad állt őrséget. A szertartást egy honvédszenekar gyászzenéje vezette be. A búcsúztató beszédet az elhunyt földije, jó barátja, tiszttársa, dr. Barna Géza mondta el. Meghatottan, megrendülten méltatta munkatársa, bajtársa áldozatos, küzdelmes, eredményes életútját. Ravatalát közvetlen hozzátartozóin kívül a gyászolók sokasága állta körül.

Sorstárai közül többen is részt vettünk búcsúztatásán. A szövetség központi elnökségét hárman képviseltük.

A búcsúztató után több százan kísértük földi maradványait a végső nyughelyre. Gyászzené és díszsortűz mellett helyezték örök nyugalomba. Sírját a kegyelet koszorúi, virágai borították el. Köztük szövetségünk is elhelyezte az emlékezés, a kegyelet koszorúját.

Mély fájdalommal búcsúztunk Kiss Sándortól, emlékéit szívében megőrizük.

Lak István

10

A Temesvári Új Szó lapból ollóztuk Vakok Világa — Üzenet Romániába

Bizonyára a pont- és a síkírású szám olvasói egyaránt emlékeznek Romániába küldött üzenetünkre. Nemrégiben kaptunk erre vonatkozóan egy igen szép cikket, ami bár januárban jelent meg a Temesvári Új Szó c. újságban, de azt hiszem, ma sem érdektelen megismerkedni ezzel az írással.

Olyan látogató kopogtatott be hozzánk a napokban, aki nem olvassa lapunkat, mert nem olvashatja ... Szíjjártó Károly, a Vakok Országos Szövetsége temesvári fiókjának elnöke azonban nem idegen számunkra, hiszen meghallgatja, figyelemmel kíséri mindazt, amiről hírt adunk olvasóinknak. Ezúttal mégis ő hozta a hírt. Az együttérzésről valló hírt, amit viszont mi, látók, csak vendégünk tolmácsolásával tudtunk követni, hiszen a vasos folyóirat egyetlen nyomtatott betűt sem tartalmazott ...

— A Magyarországon megjelenő Vakok Világa c. folyóirat idei első számát hoztam el a szerkesztőségbe — nyújtotta felénk a vendég és gyorsan hozzátette:

— Megmutatom, de úgysem mennek sokra velem, mert ezt nem szemmel, hanem tapintással lehet csak olvasni. Ugyanis Braille-írás ... Szeretném, ha segítenének román nyelvre fordítani a hozzánk címzett sorokat, hogy eljuttassuk Bukarestbe, a központunkhoz. Én most elolvasnám, ha valaki folyóírással rögzítené ...

— Tessék, hallgatjuk.

Szíjjártó Károly leült az íróasztalhoz, a megfelelő oldalon kinyitotta a fehér borítású folyóiratot, érzékeny „látó” ujjait végigvezette a pontocskákból álló sorokon és tollbamondta a következőket:

„Üzenet Romániába. Tisztelettel és hálával gondolunk mindazokra, akik 1989. decemberében Romániában életüket áldozták a szabadságért. Sok-sok erőt és kitartást kívánunk Románia népének az előttük álló nehézségek leküzdéséhez. Egyben reményünket és óhajunkat fejezzük ki vakügyi testvérszervezeteinkkel való kapcsolatfelvételre. Sikerekben gazdag, békés új esztendőt kívánunk Romániának.

a szerkesztőség”

Csönd szorult közénk. A szó erőtlenség bizonyult kifejezni, amit gondoltunk. Határon túli ismeretlenek, sorstársak közelségét, kézszorítását éreztük, olyan emberekét, akikkel sohasem találkozhat pillantásunk ...

Szíjjártó Károly szólalt meg előbb.

— Ragaszkodom ehhez a folyóirathoz, mert anyanyelven szól hozzám. Sajnos, az elmúlt évben megfosztottak annak örömetől, hogy olvasgathassam.

Valahol elakadt ... Szerencsére, most ismét eljutott hozzám — simít végig a borítólapon.

— Reménykedjünk — mondom. — Ez már egy új esztendő. Feltámadásunk esztendeje.

(A cikk Sipos Erzsébet tollából íródott.)

KI- tekintő tekintő tekintő tekintő

A sajtószabadság megszületése Magyarországon (Részlet)

(Megjelent az Élet és Tudomány
1990. III. 9-i számában,
Buzinkay Géza tollából)

A forradalom legelső lépése

A hűvös, esős március 15-i reggelen összeült a radikális fiatalok csoportjának négy tagja, Petőfi Sándor, Vasvári Pál, Jókai Mór és Bulyovszki Gyula. Négy nappal korábban elkészült petíciójuk lényegén — vagyis a Tizenkét Ponton — két nappal a Bécsben kitört forradalom után sem kellett változtatniuk, ám a keretszöveget módosítaniuk kellett ahhoz, hogy immár kiáltványként állja meg a helyét. A szöveg átszerkesztése után mindnyájan a Pilvax kávéházba siettek, s az ott várakozó fiatalokkal együtt elindultak az egyetemi fakultásokhoz. Diákok és utcai járókelők csatlakoztak a menethez, amely a meginduló tizről előbb ezerre, majd kétezerre, végül a Landerer és Heckenast nyomdához érve már ötezerre gyarapodott. S még csak 10 óra körül járt az idő.

Landerer Lajos bátor, óvatos-ügyeskedő ember volt. Az 1838-as nagy árvíz idején tanúsított magatartásáért díszpolgári kitüntetéssel jutalmazta a város. Titkosrendőrségi összeköttetéseinek pedig azt köszönhette, hogy sok hasznos információ-

hoz jutott, sőt ő indíthatta meg 1841-ben a kor legjelentősebb újságvállalkozását, a Pesti Hírlapot, élén Kosuth Lajossal, mint szerkesztővel. Landerer már az előző este hírt kapott arról, hogy mi készül; tehát nyomdászokkal, s a szükséges papírkészlettel várta az ifjúságot. A városkapitány által felkínált védőörizetet bölcsen visszautasította: nem kell ingerelni a tömeget. Az ifjúság radikális képviselői — részben az ő szerzői s lapszerkesztője — beléptek a nyomdahelyiségbe és felszólították, hogy nyomtassa ki a Tizenkét Pontot és a Nemzeti dalt.

Landerer fennhangon szabadkozott, hogy miután a kéziratokról hiányzik a cenzori jóváhagyás, ezt nem teheti, halkan viszont hozzátette, hogy foglaljanak le egy nyomdagépet. Valószínűleg Irinyi volt az, aki az egyik vassajtóra helyezve a kezét így szól: „Ezt a sajtót a nép nevében ezennel lefoglaljuk, s követeljük kézirataink kinyomtatását.” Így azután már délben szét lehetett osztani a tömegnek a Tizenkét Pont magyar és német nyelvű változatát, valamint a Nemzeti dalt. A tizenkét pontot a Városi Tanáccsal is aláírták „az Országgyűléshez intézendő kérelmezésként”, majd az időközben felállított forradalmi választmány felment Budára a helytartótanácsához, amely eltörölte a cenzúrát.

Éjjel Petőfi ezt írta naplójába: „Ma született a magyar szabadság, mert ma esett le a sajtórul a bilincs. Vagy van olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabadsága? Üdvözleget születésed napján, magyar szabadság!”

12

Sajtószabadság mindenekelőtt

A Tizenkét Pontból az első így hangzik: „Kívánjuk a sajtó szabadságát, a censura eltörlését.” A felelős minisztérium a törvény előtti egyenlőség, a közteherviselés, a nemzeti hadsereg, az úrbéri viszonyok megszüntetése és megannyi más alapvető forradalmi követelés mind csak ezután következett. A sajtószabadság minden mást megelőző követelése valószínűleg egyedülálló a forradalmak és kiáltványok történetében.

Mi állt ennek a háttérében? Nem lehet tömegigényről beszélni, a kereskedelem sem kívánt több és megbízhatóbb információt. Nem is volt nagy múltú, differenciált hírlapi élet, amely saját befolyása és hatalma révén kényszerítette volna, hogy igényeire elsőrendűen figyeljenek.

A radikális ifjúság a feltörekvő polgárság hangjának megszólaltatója volt. Ez pedig súlyt adott a szavának.

Másrészt viszont többségük mégiscsak író, költő volt, a francia forradalmi eszmék ismerője, neveltje, s íróként, vagy újságíróként a cenzúra hatalmának szenvedő alanya. Ismereteik és tapasztalataik alapján tarthaták tehát a legfontosabb forradalmi lépésnek a sajtószabadság megteremtését, még ha ebbéli nézetükben a polgárság, vagy a liberális nemesség éppenséggel nem osztozott is. De az ő számukra „logícailag” a forradalom legelső lépése és egyszersmind fő kötelessége szabaddá tenni a sajtót — ahogyan Petőfi írta.

Ez a „logika” a felvilágosult gondolkörhöz visszanyúló radikalizmus logikája volt. A francia felvilágosodás gondolkodói, programalkotói mélyen meg voltak győződve arról, amit egyikük, Helvetius tömören így fejezett ki: „az igazság önmagában véve világos, minden elmét hatalmába kerít.” Ebből az — azóta számtalanszor megcáfolt — hitből szükségszerűen következett, hogy az elsőrendű feladat: lehetővé tenni az igazság kimondását, nyilvánosságra hozatalát a cenzúra eltörlésével.

kitekintő

kitekintő

kitekintő

***Teljesen üres-e
a galaxishalmazok
közötti tér?***

(Megjelent az *Élet és Tudomány* folyó év márciusi számában)

A világűr nagyobb mélységeiről készített — a világegyetem egészéhez képest még csak nagyon kis területet felölelő — eddigi térképek azt sejtetik, hogy a csillagrendszerek, a galaxisok nem egyenletesen oszlanak el az uni-

verzumban. Inkább arról tanúskodnak, hogy a gravitációs erők által összetartott hatalmas halmazokat alkotnak, s hogy egy-egy ilyen galaxishalmazt csaknem üres térség választ el a hozzá legközelebb eső galaxisrendszerektől. Újabb vizsgálatok szerint némely galaxiscsoport hosszan elnyúló „falat” alkot. Az eddig fölfedezett legnagyobb ilyen alakzat a Nagy Fal nevű, amely legalább 554 millió fényév hosszúságú és 200 millió fényév széles.

Több csillagásznak az a gyanúja támadt, hogy a galaxisrendszerek közötti hatalmas űr valójában nem létezik, s az ottani égi objektumokat ed-

dig csupán azért nem fedezték föl, mert a mai eszközök érzékenységehez képest túlságosan halványak.

P. A. Henning és F. H. Kerr, a marylandi egyetem csillagászai a nyugatvirginiai Green Bank-i 91 méteres rádiótávcsővel a Pegazus csillagképben lévő „űr”-ben kísérlete meg földeríteni, hogy vannak-e benne kisebb-nagyobb halvány csillagrendszerek. E vizsgálathoz az atomi hidrogén 21 cm-es hullámhosszát választották, lévén hogy a hidrogén a kozmosz legelterjedtebb eleme.

Abból indultak ki, hogyha csillagrendszert nem is sikerült találniuk, talán fölfedeznek olyan — csupán hidrogénből álló — felhőt, amilyenre az Oroszlán csillagképben már rábukkantak (ez a felhő hatszorta nagyobb, mint a mi galaxisunk, a Tejút).

A kutatók vizsgálataikat 1987. augusztusában kezdték el, majd a következő év szeptemberében és októberében folytatták, s azután sem hagytak fel a méréssel, hogy 1988 novemberében a Green Bank-i rádiótávcső hirtelen összeomlott. Vizsgálataikat Új Mexikó-

ban, a 27 tagból álló, egyenként 25 méteres rádiótávcsővel és az Arizonában lévő Kitt Peak-i nagyon érzékeny elektronikus fényérzekezővel felszerelt 4 méteres optikai távcsővel folytatták.

Fáradozásukat végül siker koronázta: egy olyan, szokványos spirális csillagrendszert találtak, amelynek átmérője 39 ezer fényév, vagyis a mi Tejútunk átmérőjének felénél valamivel kisebb. Ahhoz képest, hogy mekkora a tömege, e csillagrendszer halovány, ám nála haloványabb égi objektumokat is fölfedeztek már.

Henning és Kerr sikere bizonyára a világűr más „üres” térségeinek a vizsgálatára készíti majd a csillagászatot, hogy megtudják: vajon csakugyan üresek-e? Ha kiderülne, hogy tele vannak halvány csillagrendszerekkel, megfejtendő, hogy a halvány és a fényes csillagrendszerek miért a világegyetem más-más részein fordulnak elő.

Bartha Zsuzsanna: Levelező rovat

Lapunk előző számában ismerttettem Bánsági Viktória budapesti olvasónk észrevételét a Braille-könyvtár nyitva tartásával kapcsolatban. Ígéretem szerint utánanézttem a T. Olvasó által felvetett problémának, s a következőket tudom elmondani.

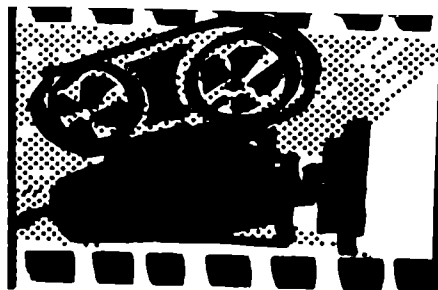
Jelenleg a Braille-könyvtár minden hétem kedden és csütörtökön d.u. 14—16.30 óráig tart nyitva. Sajnálatos módon a könyvtár olvasóinak létszáma igen kevés, s ezért — no meg a gazdasági lehetőségek hiányában — nem szükséges az egész napos nyitvatartás. Farkas Ferenc Braille-könyvtáros elmondása szerint

egyetlen egyszer fordult elő, hogy valamivel korábban el kellett mennie. Ezért szíves elnézését kéri a kedves olvasónak. Elmondta azt is, hogy amennyiben a könyvtár tagjai a fent megadott napokon és időpontokban nem tudnak bemenni a könyvtárba, úgy telefonon szíveskedjenek őt felhívni, s a kért könyveket ő szívesen leteszi a portára az illető személy nevére. (Megjegyezzük azonban azt is, hogy Bánsági Viktóriának nincs is olvasólapja a könyvtárban.)

Remélem, hogy Bánsági Viktória számára megnyugtató a fenti információ, s kívánom, hogy a Braille-könyvek a jövőben is hasznos „szellemi táplálékul” szolgáljanak művelődéséhez.

14

Mészáros Éva
Vakok
a filmekben
 (Befejező rész)

Nagyvárosi fények

Charles Chaplin 1889-ben született, s 1977-ben bekövetkezett haláláig egy olyan alkotói pályát futott be, ami a mai napig páratlan a filmművészetben. Az egyik legnagyobb irodalommal rendelkező művész a filmes szakmából. Renée Clair így vélekedik filmtörténeti jelentőségéről: „Ha Chaplin nem létezett volna, vagy 1913 decemberében nem lépi át a Keystone Studios küszöbét, ha soha nem csinált volna filmet, a filmművészet egésze kétségkívül ugyanolyan lett volna, mint amilyenek ismerjük, mert Chaplin műve oly mélységesen eredeti, hogy alig-alig kötődik annak a művészetnek a fejlődéséhez, amelyet oly teljesen szolgált. Az óriási ipar ugyanolyan kópáradatot zúdított volna a világra, ugyanolyan kaptafahősök kínálták volna magukat a tömegek ugyanolyan kultuszának. De mi nem lettünk volna egészen azonosak azzal, akik ma vagyunk. Hiányzott volna egy barát, hiányzott volna az a bensőséges párbeszéd, amely közte és a névtelen milliók között kialakult.”

Az 1958-as Világkiállítás alkalmával Brüsszelben kritikusok szavaztak, hogy melyik filmet tartják a legjobbnak. Ez a „Brüsszeli 12” címen vált ismertté. Az első Eisenstein: Patyomkin páncélos, második Chaplin: Aranyláz című alkotása. Ekkor megszavazták a tizenkét legjobb rendezőt is. Első Chaplin (250 szavazat), második Eisenstein (168 szavazat), har-

madik René Clair (153 szavazat). Azt hiszem, hogy Chaplin pályájának ismertetése és műveinek méltatása ezek után teljességgel feleslegessé válik. A brüsszeli szavazáson egyébként az 1930-ban készült Nagyvárosi fények című filmet Chaplin 3. és a világ 21. legjobb alkotásának tartották.

Története röviden a következő.

A csavargó megismerkedik egy szegény és vak virágáros lánnyal és beleszeret. A lány Charlie-t egy véletlen folytán gazdagnak képzelem, s az ő szerelme is fellobban a férfi iránt, aki mindent elkövet, hogy pénzt szerezzen a lánynak a szemműtetre. A lány a sikeres operáció után egy jól menő virágüzletet nyit. Charlie évek múltán talán még szegényebben, mint valaha volt, újra találkozik a lánnyal, aki egy kézfogásról felismeri, hogy jótévedője egy szerencsétlen csavargó. A befejezés nyitott, mert csak a lány csalódottságát és Charlie megalázottságát látjuk. Se tragédia, se felhőtlen boldogság, illetve mind a kettőt beleképzelhetjük.

A tanulmányok sorának és a művész önéletrajzi visszaemlékezéseinek köszönhetően témánk vonatkozásában nemcsak ennek a filmnek a világához jutunk közelebb, hanem megismerkedhetünk Chaplin alkotói stílusával is.

Az alkotás elemzésénél a magyar filmszakértők közül sokan hajlamosak tartalmi szempontból a világválság problémáit előtérbe helyezni és a politikai mondanivalót kihangsúlyozni. A

művész vallomásából inkább az tűnik ki, hogy a vakság, mint téma foglalkoztatta. A válság, mint jelenség érződik a filmen, mert az akkor játszódó történetben nem akarta kikerülni ezt a mindenkit foglalkoztató témát. Erről így ír önéletrajzi regényében: „A film eredetileg egy bohócról szólt volna, aki cirkuszi baleset során elvesztette szemvilágát. Kislánya beteg, ideges gyermek; amikor a bohóc kijön a kórházból, az orvos figyelmezteti, hogy míg a gyermek elég erőt nem gyűjt a helyzet megértésére, titkolja vakságát, mert talán nem bírná ki a meg rázkódtatást. A kislány boldogan nevet, mikor látja, hogy az apja mindennek nekirohan és mindenben megbotlik. De ez az egész túl mesterkéltnak lett volna. A bohóc vakságát ezért átvittem a Nagyvárosi fények virágáruslányára.”

A film történetének nagyszerű feldolgozásáról és befejezéséről 1950-ben Renée Clair a következőket írta: „— Újból láttam a City Lights (Nagyvárosi fények)-et, egy vagy húsz éve készült Chaplin filmet. Be kell vallanom, hogy mostanában ritkán járok moziba. A legtöbb film untat, és csak a legnagyobb fáradtsággal értem meg, hogy mi történik bennük. A csattanó után el kell magyarázni a bonyaldalmakat. Csak azokat a filmeket szeretem, amelyeket értek, és fordítva. De kihagyó emlékezetem ezekkel kapcsolatban csodálatosan működik, Minden képükre emlékezem. Arra mégsem emlékeztem már, hogy a Nagyvárosi fények utolsó jelenete ilyen tökéletesen szép a melodramai helyzet ellenére, amely csodával határos módon elkerülte, hogy nevetségessé váljék ... Nem is merek rá gondolni, mi lett volna ebből a jelenetből, ha nem maga Chaplin forgatja, hanem valaki más, sőt mi több, ha „pár-

beszédesítette” volna korunk valamelyik szakembere. Így ahogy van, nincs hozzá hasonló. A képek, amelyekből állt, ritmusa, még világítása is, minden tökéletes, minden a lángész oly ritka és felismerésében oly megindító jelenlétét hordozza.” James Agee költő a fináléről úgy vélekedett, hogy ebben a jelenetben a legnagyobb színészi játéknak és a filmművészet legnagyobb pillanatának vagyunk tanúi. Valóban, egy „befejezetlen” befejezést, ami mégis egész és kerek.

Chaplin, aki mindig a tökéletesre törekedett, természetesen a színészi játékot sem hagyta figyelmen kívül. Már elkezdte a forgatást, de nem volt megelégedve a virágáruslányt alakító színésznővel, s így annak tudtán kívül tovább kereste a megfelelőt. Figyeljük csak szempontjait: „Olyan lányt kellett találnom, akiről szépségének károsodása nélkül feltételezhető a vakság. Rengeteg jelentkező kifordította a szemét, elővillantva a szemefehéjét, ami borzasztó látvány volt.” — Több hónap telt el, mire rátalált Virginia Cherrille.

— „Meglepetésemre megvolt a képessége, hogy vaknak látsszék. Megkértem, vesse rám a tekintetét, de ne lásson engem, hanem befelé nézzen: és meg tudta csinálni.”

Ezután Chaplin eldobta a kész felvételeket és kezdte a munkát előlről.

A kidolgozottság, precizitás ennél a filmjénél sokkal erőteljesebben jelentkezik, mint valaha. Emlékezzünk rá, 1930-at írunk, s a gazdasági válság a filmgyártás helyzetét is jelentősen befolyásolja. De van még valami, ami Chaplin pantomimikus játéktílusára nincs jó hatással. Már három éve

16

megjelent és hódít a hangosfilm. S ő mégis némafilmbe kezd. Pedig a hollywoodi monopóliumok 600 000 dollárt ajánlottak fel, ha eladja a kisembert egy talkie-film (hangosfilm) számára, melyet hat hét alatt kellett volna elkészíteni. Mint ismeretes, a csábítás nem sikerült. „Ha megszólalok, olyan leszek, mint más komikus” — nyilatkozta. Tudta, hogy a Nagyvárosi fényekkel utolsó kártyáját játssza ki, — szinte teljes vagyont érte tette fel — s ha némafilmmel akar talpon maradni az új áramlattal szemben, akkor bizony profi munkát kell letennie az asztalra. „A munkám régebben érdeklődésre tarthatott számot a producerek körében. Ám most semmi sem foglalkoztatta őket, csak a hangosfilm” — írta.

Nyugtalansága, törekvése a tökéletesre mindvégig, a film elkészültéig érződött. Nem kevesebb, mint egy évig forgatott stábjával, százezer méter felvételt készítettek, s minden ezerből csak húszat használt fel! A fontos jeleneteket ötvenszer is fényképezték és sokkal többször próbálták. Van egy jelenet, amelyik talán a legominózusabb pontja volt a forgatásnak. Ez Charlie és a lány találkozásának. Az első elkészült variáció szerint, mikor a csavargó egy kút mellett elmegy, s a virágáruslányhoz ér, épp akkor száll ki kocsijából egy gazdag ember. Charlie vesz egy szál virágot, s mert tetszik a lány, visszamegy és vesz még egyet. Fizetéskor veszi észre, hogy a lány nem lát. Chaplin nem találta elég egyértelműnek sem a vakságra utalást, sem pedig annak az érzékeltetését, hogy a csavargót a lány gazdagnak véli.

Vagy húszféle felvétel és számtalan kísérlet után kialakult a végső megoldás. Erre így emlékezett: „Volt a filmben egy jelenet, amelyben a csavargó úgy kerüli ki a forgalmi torlódást, hogy egy autó belsején mászik keresztül. Mikor bevágja az ajtót, a vak virágáruslány meghallja a csattanást, és odakínálja a virágait, mert azt hiszi, a kocsit tulajdonosa szállt ki. A csavargó gomblyukba való virágot vásárol utolsó félkoronáján, de véletlenül kiüti a virágáruslány kezéből; a kövezetre hull. A lány féltérdre ereszkedve tapogat utána a földön. A csavargó türelmetlenül maga emeli fel a virágot és csodálkozva bámul a lányra. Egyszerre feldereng benne, hogy a lány nem lát; próbaképpen megmozgatja a virágot a szeme előtt. A lány tényleg vak. A csavargó bocsánatkérően segíti fel a lányt. A jelenet nem tartott tovább hetven másodpercnél, öt napig ismételtük, míg megfelelően sikerült. Ebben nem a lány volt a hibás, hanem én, mert rögeszmésen ragaszkodtam a tökéletességhez.” Szó ami szó, mind az ötlet, mind pedig a megvalósítás zseniális.

Említésre méltó még a filmben annak a milliomosnak az alakja is, akit a kisember ment meg az öngyilkosságtól. Ez a gazdag ember ha részeg, nagyon adakozó; de józanon mindent elfelejt. Tulajdonképpen így jut a csavargó ahhoz a pénzhez, amit a lány szemműtétére ad, s ezért kerül börtönbe is. Ezt az ötletet még Bertolt Brecht is felhasználta „Puntilla úr és szolgálója, Matti” című színdarabjában.

A zenére vonatkozóan Chaplin még a film elkészülte előtt így nyilatkozott a sajtónak: „Én magam állítom össze a Nagyvárosi fények új zenéjét. Rendezés közben fogják lejegyezni és minden egyes jelenet számára meg-

hangszerelni ... Filmben a zene, az ismétlődő vezérmotívum a cselekmény alapját jelenti majd és épp oly fontos lesz, mint maga a színészi játék." S a visszaemlékezés erről több mint negyven év távlatában: „azon iparkodtam, hogy vígjátékomat a csavargó figurájával ellentétes, romantikus zenével keretezzem, mert a finom zene az érzelem dinamikájával gazdagította komédiámat.”

A munkák végén tehát ott állt Chaplin egy abszolút profi filmmel, de mert a talkie-filmek voltak a kelendők, így nem akadt forgalmazója. Szinte minden pénzét ebbe a filmbe investálta, s még a mozi bérlése is nehézségekbe ütközött. Persze ennek oka az is, amit George Sadoul Chaplinról szóló tanulmányában olvashatunk: „New Yorkban egyetlen mozi sem akarta vállalni a Nagyvárosi fényeket... Már csak azért sem, mert Chaplin vérig sértette a pénzembereket. Ez a javíthatatlan anarchista a filmjének első bemutatóját nem a New York-i társaság virágának, hanem a Sing-Sing fegyenceinek szánta.”

Chaplinnek azért ebben a bukásra ítélt helyzetben is voltak ötletei. Hogy mit csinált? Kibérelt egy „hodályt”, amit addig mások nem használtak filmek bemutatására, mert alkalmatlannak találtak rá. A reklámhadjárat megszervezését is kézbe vette. Alapossággára vall, hogy még a betűnagyságot is maga tervezte meg a megfelelő hatás elérése érdekében.

S a bomba robbant. Hatalmas siker kísérte a film bemutatóját. Életrajzában a művész nem kis büszkeséggel írta: „Einstein a szemét törölgeti — újabb bizonyítéka annak, hogy a tudósok gyógyíthatatlanul szentimentális emberek.”

Szerencsére Chaplin a Nagyvárosi fényekkel nem fejezte be pályafutását, s az ezt követő alkotásaival meg-

mutatta, hogy mesteri fokon ért a hangosfilm készítéséhez is.

Epilógus

Mielőtt még a látássérültekről szóló filmek témakörének a kidolgozását elkezdtem, azt hittem, hogy befejezésekor okos tanulságok levonására és még okosabb következtetésekre fogok jutni. Most, hogy a végéhez érkeztem, már látom, hogy a sokféle ábrázolási mód miatt jóval nehezebb a dolgom, mint gondoltam. Azért ennek örülök is, mert ebben a filmművészet sokszínűségét és nyitottságát látom bizonyítva. S ezzel el is jutottam a konklúzió első pontjáig.

Második az az általánosítható észrevételem, hogy a filmeknél mondani-valótól és technikai megvalósítástól függetlenül kétféle törekvés figyelhető meg. Az egyik, amikor a nézőben a vakokról alkotott előítéleteket megerősítik. A másik ezeknek az előítéleteknek az eloszlatása, megcáfolása.

S még egy — tulajdonképpen magától értetődő — megállapításra jutottam. Történetesen arra, hogy ezt a témát csak abbahagyni lehet, befejezni nem. Ugyanis figyelembe kell vennünk, hogy a jövőben is fognak filmeket gyártani. Biztosak lehetünk abban, hogy még jó néhány olyan alkotás kerül majd a nézők elé, ami a látássérültek helyzetét dolgozza fel. De az eddig forgalmazott filmeknek is csak nagyon kis százalékát sikerült felkutatnom, s így is komoly fejtörést jelentett számomra a helyes választás. Mert nagyon meg kellett gondolnom, hogy melyikről mennyit írhatok, ha egy egységes, jól felépített és tartalmas áttekintést szeretnék nyújtani.

Abban persze csak reménykedem, hogy mindezt sikerült megvalósítanom.

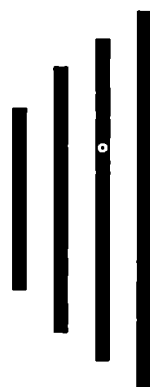
18

Tallózás a nemzetközi vakügyi sajtóból

Ursula Patzschke

Logopédia — egy tudományágak közötti foglalkozás

Pálfi Ferenc fordítása (Gegenwart, 1989. január)

Mindenki tud beszélni, gondolhatja bárki, amíg nem találkozik egy dadogó, vagy másképpen beszédhibás emberrel, talán meg is mosolyogja. Hogy mekkora súlya lehet egy ilyen sérülésnek, ezt csak akkor mérhetjük fel, ha logopédussal beszélünk, a hangok és a nyelv területén dolgozó gyógypedagógussal.

Ennek a munkaterületnek egyik képviselője Ulrich Schmalenberg. Néhány éve dolgozik beszéd- és halláskárosodottak számára felállított tanácsadó helyen Wittenbergben. Hogyan választotta a jelenleg negyvenegy éves férfi ezt az általában nem nagyon ismert foglalkozást?

Eredeti foglalkozása, mint biológia- és kémia tanár, számára hivatás volt, ebből egy közlekedési baleset rántotta ki, akkor hamincéves volt. Egy évi kórház után mint gyakorlatilag vakot

engedték haza, és aztán? Taníthatott tovább a népfőiskolán, amíg egy átszervezés lehetetlenné nem tette a teljes foglalkoztatását. Ismét nullán, de nem adta fel. Tudása, pedagógiai képességei biztosan használhatók, de hol? Valaki a logopédiát tanácsolta. Alaposan tájékozódott, mindenekelőtt, hogy maradék látása elegendő-e, és igenlő választ kapott. Az elhatározás mégsem volt könnyű. Ismét két év előgyakorlat, ismét két év tanulás Berlinben. Felesége mellette állt, elhatározta ő is, hogy vele együtt elvégzi ezt a szakot, ez mindkettőjük számára új távlatokat jelentett. Négy évi kemény munka és nélkülözések után mindketten diplomás tanárok lettek a beszédhiba területén — közös munkahely Wittenbergben, mégis első pillanattól kezdve külön munkaterületen. Az asszony inkább gyerekek-

kel foglalkozik, a férfi inkább fiatalokkal és felnőttekkel, mégis mindkettőn biztosak a másik támogatásában.

Logopédus, mi is ez? Türelmes tanár, tudós orvos, érzékeny pszichológus, szociális gondozó? Mindegyikből valami. A munkát lényegében négy területre lehet felosztani.

1. Diagnosztika. Hallás után és tapintásos vizsgálattal történik, valamint a beteg beszédmódjának utánzásával (funkcionális rekonstrukcióval), hogy a saját testében találja meg az okot, ellenőrzi a testtartást és a ritmusérzékenységet, meghatározza a lelki és szellemi állapotot. A hang nemcsak a fizikai, hanem a lelki vonásokat is közvetíti, az egész személyiség kifejezője. Fontos annak eldöntése is, hogy a beszédhiba a lelki különösség kiváltója, vagy eredménye-e.

2. Kezelés. A hangadás és a beszéd irányításával kell a beteget visszavezetni az élettani normákhoz. A magnetofonkészüléket használja az előrehaladás ellenőrzésére. Gyerekeknél fontos a gondolkodás nevelése is, mert a beszédképesség csökkenése a gondolkodási folyamatot is befolyásolja. Ha a test mozgása korlátozott, gimnasztikával és légzéstechnikával segít.

3. Tanácsadás. Beszélgetést kell folytatni a betegekkel, de a szülőkkel és nevelőkkel is, mert a nem megfelelő otthoni környezet, az elhanyagolás, vagy elkényeztetés, tehát nevelési hibák gyakran lehetnek okai a be-

szédhibáknak, azt legalábbis felerősíthetik, vagy akadályozhatják a gyógyulást.

4. Vizsgálatok. Beutalás beszédjavító és süketnéma-iskolákba, ajánlás gyógykúrára, közreműködés kiegészítő iskolákba való felvételeknél, vizsgálati módszerek kidolgozása olyan fiatalok számára, akik intenzív beszédet igénylő foglalkozást választottak. Nagy felelősség, hiszen sorsokat dönthet el. Végső soron itt merül fel a kérdés, hogy mindent egy látássérült el tudja-e végezni. Iskolázott hallása, érzékenyebb tapintása itt még előnyös is, hiszen a látó kollégák is erre a vizsgálati módszerre vannak utalva, mert a hangadó szervek (nyelv, larynx, gégefő) beszéd közben nem láthatók. Ulrich Schmalenberg tudatában is van nagy felelősségének, működése a vakok szövetségében mint rehabilitációs megbízott ennek logikus következménye. Ebből adódik meggyőződése is, hogy minden sérültet foglalkozási előképzettségének és képességeinek megfelelően, egyénileg kell rehabilitálni.

Természetesen egy logopédus foglalkozása nem kifejezetten vakos munkakör, és talán nem is ajánlható bárkinek. Mégis Ulrich Schmalenberg példája hasson oda, hogy elgondolkozzunk a rehabilitáció nem hagyományos gyakorlatán is.

20

Vak szerzők
műveiLiptai Ferenc
Árvíz után

*Itt állt a ház, ahol születtem,
Csekélyke dombján szőlőt csipegettem
És rózsza nyílt emlékezet óta:
Püünkösdi rózsza.*

*Az álmaim gyakran hazudnak,
De olykor-olykor ide visszahoznak
Bontva felettem új, ünnepi sátrat:
Lombját a fáknak*

*Ízeivel csábít az alma,
Hogy szinte szétfut számban a zamatja,
A szilva kékje mosolyog az ágon:
Még tart az álom.*

*Észak felől a lanka zöldje
Kicsit kopottan fut le a mezőre,
De jószagú még, ha borzolja ujjam,
Hogy meg ne únjam.*

*Képzetelem hogyan találna
A három ablak friss muskátlijára?
Belőlük hozzám a trópusi tájak
Párái szállnak.*

*Zápor elől ide futottam,
Itt várt a tornác széles nyugalomban
Hová hatalmas birsei a fáknak
Bekandikálnak.*

*Öreganyám karton kötője
Messzire látszott innen a mezőre,
S hogy eltakart, ha mértéke betellett
Bűnös fejemnek!*

*Nagyapán is itt vette vállra
Motyóját reggel, ha ment a Dunára.
Elébe futni innen, vagy amonnét
Be jó is volt még!*

*És szüleinknek munkája itten
Válott kitartó vérré ereinkben.
Mégis, kik édes kenyereükből ettünk,
Oly messze estünk!*

*Gyermekkorom helyére már csak
Emlékeim hú pillangói szállnak.
Ám, ezt az édenkertet a világon
Föl nem találom.*

*Itt volt a ház, egy csöpp a világból,
De jött az árvíz, s ledöntötte lábról.
Aztán befalta, elvitte örökre
Örvényes öble.*

*Gaz nőtte be a drága dombot.
Se kert, se szőlő, se sátras falombok
S hol diszben állott a muskátlis ablak,
Bogáncs maradt csak.*

*Ó, drága hát! Hányszor akarta
Veszted az árvíz pusztító haragja!
Nem sírt hiába a jeremiáda,
Betelt a dráma!*

*Elvitt a víz, benőtt a dudva
De állsz nyugalmas perceimben újra.
Hozzád ma már csak emlékek vezetnek,
Mégis szeretlek!*

Dani Ferenc

A holnapok siratója

*Anyám csendes, áldott béke
Apám zúgó, vészes orkán
S e két ember drága vére
Az én dacos, bús életem.*

*Szeretem ám mind a hármat
Anyámban a csendet, békét,
Apámban a tüzet, harcot
S magamban a holnapokat.*

Szeretem a holnapokat,
Azt a kevés jövődöket,
Életemet, azt a féltett
Szebbért küzdő rövid álmot.

Jaj, be szörnyű kevés egyik!
Jaj, be szörnyű rövid másik!
Csak ne fogyna, csak ne fájna
Sem az egyik, sem a másik!

Farkashalmi Gyula Jelenidőben

Vergődő új világ,
Aggódva nézek rád:
Hevesen ver szíved,
S én nem segíthetek
Tenéked!

Évek tornyosulnak,
Gondok bokrosodnak,
Utak kanyarognak.
Indulatok gyúlnak
Ellened s érted is,
Ostobán s bölcsen is,
Tebenned.

Feszülnek az inak:
Túl nagy a feladat ...
A sok szép szándéktól
A föld is beszakad
Alattunk.

Múlt és mai torzulásnak,
Mindenfajta aljasságnak,
Embertelen hitványságnak,
Betúrágó habozásnak,
Érthetetlen naívságnak,
Tétovázó gyávaságnak
Most fizetjük meg az árát —
De fájón! ...

Ki tudhatná mi jöhet még? ...
Beborulhat a festett kékség
Felettünk.

Zavarossá lett a vizünk.
Elvérzünk, ha nem sietünk
Okosan.

Józanabb lesz majd
a holnap,
Ha az álmok
megtisztulnak
Mibennünk.

Szerényedtek már a
vágyak,

És a mai szemhatárnak
Nincs útjában semmi más,
Csak a véges, bölcs tudás:
A valóság-belátás.

Dénes Géza A két nagyhatalom (karcolat)

Első: a szó

A jó szó többet ér egy mázsa arany-
nál, de a rossz szó ölni is tud. Gyer-
mekeket üldözött már a rossz szó ha-
lálba. A nyelv a legártalmasabb vipe-
ra. A megszólás, rágalom, gyalázás,
gúny, pletyka, a nevetségessétevés
mind-mind fájdalmas gyilkos fegy-
ver. A ház cseng a gyermek első sza-
vától, az emlékezés gyászol a haldok-
ló utolsó szavától. A szó: nagyhata-
lom. Éljen hát vele, mert az a szeretet
legkifejezőbb ereje. A szeretet nem
csak a szívben, a tettekben, hanem a
szavakban is ott rejtőzik.

A világtörténelem nagy hóhéra, Cé-
zár azzal az elhatározással ment a
szenátusba, hogy ott a tárgyaláson
valakit elítéljen. A bűnös védője a
nagy szónok, Ciceró volt. Ciceró el-
kezd beszélni, Cézár mosolyog: be-
szélni csak, úgymint elítélem. Ciceró pe-
dig beszél rendületlenül, érvei egyre
súlyosabbak, meggyőzőbbek, végre
Cézár lehajtja a fejét és felmenti a bű-

22

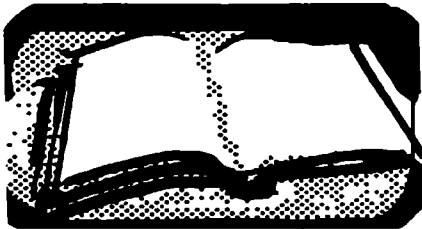
nösnek mondott embert. Néhány szóból álló beszéd miatt.

Második a betű

A rádióból kisugárzott szó másodpercenként csak mintegy nyolcszor kerül meg a földet, a leírt szó azonban soha nem röppen el. Ha a szó nagyhatalom, akkor a betű világhatalom. Ketteler szerint egy mázsa papírral nagyobb lehet robbantani, mint egy mázsa dinamittal. Gondoljunk a lélekfertőző ponyvairodalom-

ra. A ma még gyarmati sorban élő népek függetlenségi harcait tulajdonképpen egyetlen könyv, a „Kommunista kiáltvány” indította el. A bibliát „A könyvek könyvének” nevezik, mert segít, tanácsot ad, felel, nemesít, tanít, tágítja világnézetedet, közel visz az Istenhez. A bibliában szellemóriások és eszmemilliomosok lépnek be hozzád. A biblia tiszta szellempalota, melynek minden betűje márványtéglá.

Vigyázz! Embertársaid között élsz, nap-nap után e két nagyhatalom állandó hatása alatt állsz. Ez a két nagyhatalom: a szó és a betű, ott rejtőzik tebenned is, élj hát velük a magad és embertásaid javára.

Semseyné Legeza Ilona Könyvismertető

Moldova György (1934—)
NEGYVEN PRÉDIKÁTOR

A történelmi regény cselekménye a XVII.—XVIII. század fordulópontján játszódik, az ellenreformáció korában. Az eseményeket Kócsi Csergő Bálint (1647—1698 után), a hányatott életű prédikátor emlékiratai alapulvételével beszéli el az író. Születésétől fogva tárja elénk sorsát, kócsi gyermekkorát, debreceni tanulóéveit, későbbi konfliktusait. Igazi megpróbáltatásai 1670-től kezdődnek, amikor a Wesselényi-féle felkelés ürügyén megkezdődik a protestánsok elleni harc legkíméletlenebb korszaka. Hősünk és társai élete ekkortól kezdve valóságos rémregény: hamis vádakkal elítélik őket: Túlfeszített munka, éheztetés, verés jut

osztályrészükül; megízlelik a gályarabságot is. A testi kínokat morális megpróbáltatások tetézik. Szabadulásuk és hazatérésük után új formában folytatódnak kínsüjök. A vallási ellenállás kudarcán és elégtelenségén töprengő idős prédikátor a kucukok táborába siet, hogy fegyverrel is harcoljon vallása és népe ellenségeivel. A megalkuvás és helytállás, az érdek és meggyőződés, a hatalom és az elhivatottság erőt szembesítve a regény egyszerre mozog a realitás és a jelképes síkján. Az ábrázolt jellemekben is korhűség és időtlenség, a regény nyelvében pedig enyhe archaizálás és keresetlen modernség ötvöződik.

Évfordulók nyomában

Szabó Lászlóné

MÁTYÁS, AZ IGAZSÁGOS

23

1990. április 4-én volt 500 éve, hogy Mátyás király meghalt. Pártatlan és igazságos uralkodása alatt a magyar nép elismert, és megbecsült tagja volt a nemzetek nagy családjának. Az évforduló kapcsán érdemes elgondolkodni azon, hogy kinek mi jut eszébe. Vajon nem feledtünk-e el sok mindent tetteiből. A maga idejében ő is „reformer” volt, s a következő korok nemzedéke az ő életművére építkezett.

Az évforduló kapcsán érdemeim elgondolkoztam, a következőkben olvassuk el a vele kapcsolatos rövid kis írást.

A magyar nép történelmi tudatának nevezetes alkotóeleme az igazságos Mátyás királyról szóló hagyomány. Volt-e reális alapja a néphagyománynak? A köztudatba átment nézet mennyiben tükrözte a valóságot? Vagy az a „hamis tudat” kategóriájába utalható? Az utána következő Jagelló-kor oligarchikus uralma, a török hódítása, majd az ország három részre szakadása közepette Mátyás egykori

szilárd, biztonságos országa jóval súlyosabb adóterheket rótt a parasztságra, mégis méltán tűnik a rend és igazság birodalmának. Bonfini Mátyás haláláról szólva írja: „A nép, a parasztsággal együtt, amelynek évente a sok háború miatt négyszeres adót kellett fizetnie, és emiatt mindig panaszkodott, most sóhajtozik és fogadkozik, hogy a királyt hatszorosan is kiváltanák a másvilágról.”

Ez megérteti a népi hagyomány kialakulását. Halála után alig negyedszázaddal tört ki történelmünk egyik legnagyobb parasztfelkelése, a Dózsa György vezette parasztháború. Ezt értelmezhetjük úgy, hogy már Mátyás korában is jelen voltak az indítók, csak hogy az akkori erős államhatalom lehetetlenné tette a lázongást. Értelmezhetjük úgy is, hogy Mátyás halála után lényeges változtatások történtek a magyar falu életében, romlás következett be a parasztság egyes rétegeinek helyzetében.

Nem csoda, hogy Mátyás király korának képe egyre jobban megszépült az utókor emlékezetében.

Dr. Domonkos János

A rozsnyói püspöki székesegyház különleges látnivalói

Rozsnyó régi magyar bányaváros. Trianon óta Csehszlovákiáé. A Sajó parti Rozsnyó Gömör vármegye központja — hajdan rózsáktól gazdag ligete, völgye, virágot kedvelő népe

szimbóluma a rózsza. Története visszanyúlik a germán kvádok korába. II. Endre király (1205—35) itt bányászokat telepített le, akik bajor-tübingiai származásúak. Leánya, tübingiai Ár-

24

pád-házi Szent Erzsébet, aki a rózsákról szóló szép legendáról ismeretes nagy tiszteletnek örvendett Bajorországban és Tübingiában.

(Abból az időből, amikor sógora, Henrik kormányozta a grófságot, elmondják, hogy a fiatalon megözvegyült Erzsébet változatlanul folytatta jótékonyágát a szegények között. Az egyik napon Henrik váratlanul tért haza a vadászatról, és találkozott vele. Henrik feltartóztatta. Látni akarta, mit visz a kosárban. Erzsébet átadta neki kosarát, melybe szegények számára élelmet csomagolt. Henrik azonban illatozó rózsákat látott benne, s megszégyenülve útjára kellett bocsátania Erzsébetet.)

Az új bányász-telepesek magukkal hozták Szent Erzsébet tiszteletét és ezzel magyarázhatjuk meg a régi magyar város címerében lévő rózsákat és ezzel a város elnevezését (Rose-nau, Rozsnyó, Roznava). Ezeket a rózsákat ma is láthatjuk a város történelmi nevezetességű pecsétjén. A városi őrtornyon is rózsa van.

Az első írott emlék Rozsnyóról 1290-ből származik, amikor is III. Endre királyunk (1290—1301) Rozsnyót Ladomér esztergomi érseknek ajándékozta.

A XV. sz. végén Rozsnyó a felső-magyarországi 7 bányászváros egyike. Bakócz Tamás (1441—1521) érseksége alatt a bányászat virágkorát élte. Az érsek, hogy a bányászat fej-

lődését előmozdítsa, 1498-ban minden újonnan nyitott bánya után adómentességet engedélyezett. A rozsnói bányászat ez időbeli virágzását tünteti fel az a fogadalmi kép, melyen az akkor bányaművelést találjuk megörökítve. Leginkább ezüstöt termeltek.

Lippay érsek (1659) jezsuitákat telepített ide, akiknek társháza később a püspök rezidenciája lett.

A rozsnói r. kat. egyházmegye eredetileg, vagyis Szent István első apostoli király alatt történt egyházszervezés óta az esztergomi érseki megyéhez tartozott. Már Pázmány Péter 1635-ben azon óhajának adott kifejezést, hogy a nagy terjedelmű esztergomi érseki megyéből 4 új püspökség szerveztessék, név szerint nógrádi, gömöri, szepesi és zólyomi. Ezt az eszmét valósította meg Mária Terézia királynő, amikor 1776-ban a besztercebányai, rozsnói és szepesi püspökségeket alapította. Első püspöke volt Galgóczy János, előbb esztergomi nagyprépost. A rozsnói káptalan, mely 6 kanonokból állt, a püspökséggel együtt létesült. A püspökségnek jeles főpásztorai voltak.

Sajnos az utóbbi évtizedekben nincs püspöke Rozsnyónak. A közeljövőben azonban már várható!

Rozsnyónak 3 katolikus temploma van.

1. A XIV. századbéli gót püspüki székesegyház, volt plébániatemplom 1304-ből. (A Ferenc-rendi templom mellett kiágazó Betléri úton van; odább a volt kat. főgimnázium és premontrei rendház.)

2. Szent Anna temploma és kolostora a XVIII. sz.-ból; barokk stílusban épült.

3. Xavéri Szent Ferenc temploma, a premonstreiek temploma a XVII. sz. közepéről.

A székesegyház a XIII. sz. végén épült. Mária mennybevitelének tiszteletére szentelték. Az eredeti templom alig volt nagyobb, mint a mostani főhajó. 1516—18-ban Bakócz Tamás esztergomi érsek támogatásával épült hozzá a Szent Kereszt kápolna. Ma ez sekrestye és levéltár. A szentély akkor kapott gótikus jelleget. 1776-ig plébániatemplomként működött. 1776. január 15-én alakult a rozsnyói püspökség, s ezzel a templom püspöki székesegyház lett. Építészeti és művészeti tekintetben különféle stílusokat (gótikus, reneszánsz, barokk és empire) foglal magába. A főhajó oszlopokkal van elválasztva. A templomtól különálló szép torony empire stílusú, 1776—79-ben épült.

Az egykor gótikus templom berendezéséből megvan még a pasztofórium (szentségtartó) 1507-ből, a gótikus szépségek egyik remeke.

Külön figyelmet érdemel Szent Anna képe (a Mettercia) oltárkép a káptalani kápolnában 1513-ból, amelyen az egykori festő a maga korának bányászéletét örökítette meg. Kortörténelmi érdekességek.

A templomban még a következő oltárok találhatók:

— A főoltár 1779-ből;

— Nepomuki Szent János, az egyházközség patronusának oltára;

— Jézus Szíve oltára, eredetileg Szent Borbála, a rozsnyói bányászok védőszentjének oltára;

— Szent Netus (Néti) vértanú oltára, a róla elnevezett kápolnában. Erekllyei a XIX. sz.-ban kerültek Rómából Rózsnyóra. Ennek az eseménynek százéves évfordulójára a kápolna új, neoromán stílusú oltárt kapott. Ebben a kápolnában van a szentsír is.

— Szent András oltára is ékessége a templomnak. A templom hajójában 1861-ből származó freskók láthatók. Az északi falon Szűz Máriát, mint a magyarok nagyasszonyát festette meg az alkotó.

1931-ben a templom restaurálásakor a Jézus Szíve kápolna déli falának alsó mezejében a XVI. sz. elejéről származó freskótöredékeket találtak, melyek a betlehemi jelenetet ábrázolják.

Az egykor bányászok templomának épült, remek hálóboltozattal rendelkező gótikus stílusú mai püspöki székesegyházhoz közeli temetőben nyugszik Móricz Zsigmond egyetlen fiúgyermek, az ötéves Bandika. Fialtal házas korában az író gyakran megfordult a környéken.

26

ZENEIROVAT

Kas László: Esse necesse ...

Portré Dobos Kálmán zeneszerző-zongoroművészről

Ezt a szójátéknak is beillő címet — jelentése kb. ez: létezni szükséges — Pompeius hadvezér híres-hírhedt szállóigéjéből kölcsönöztük: navigare necesse est — hajózni szükséges.

Ez a jelmondat kísérte végig Dobos Kálmánt élete során és segítette egzisztenciájának kialakulásában.

Dobos Kálmán sorstársunk humanista polihisztor: zeneszerző, zongoroművész és író egy személyben, méghozzá mindhárom felsorolt területen aktív-produktív szinten. Életében az esse necesse est döntésére a háború közvetett következményeként kényszerült: 1945-ban egy véletlen vegyszerrobbanás — tizennégy éves volt ekkor — megfosztotta látásától.

Hogyan tovább? Egy serdülő egyébként is még labilis hivatásképeinek kialakulását úgyszólván lehetetlenné teszi egy ilyen sorsfordulat.

De nem így Dobos Kálmánét! Jóllehet semmiféle előzetes elképzelése nem volt képességeit illetően, mégis, az esse necesse ... érzésének parancsoló kényszere megfelelő irányba — a zene területére — tájolta élete útját. Pályaválasztásában szülei is támogatták, bár nekik is csak laza, műkedvelő szintű affinitásuk volt a művészetekhez.

Budapesten kezdte meg zongoratanulmányait 1945-ben Bocsky Imre tanárnál; itt éltek ugyanis ez év tavaszán. Később

ezt Debrecenben folytatta Galánfi Lajos tanárnál, ezzel egyidejűleg felvette a zeneszerzés—összhangzattan stúdiumokat is. Ez utóbbiakban Szabó Emil volt értő mestere.

1949-ben már Budapesten, a Zenei Gimnáziumban találjuk; itt is tett érettségi vizsgát egy esztendővel később. Innen egyenes az útja a Zeneakadémiára, ahol Viski János zeneszerző, Szegedi Ernő pedig zongoroművészi képességeit pallérozta tovább, egészen a gyakorlati érvényesülés szintjéig. 1957-ben szerezte meg zeneszerzői diplomáját.

Dobos Kálmán ekkor érkezett el életének azon szakaszához, melynek során „termőre fordult” és beérett eddigi fáradozása. Rövidesen állást kap a Magyar Rádiónál: az adásra kerülő zenei műsorokat kvázi „lektorálja”. Ezt az ún. „lehallgatói” munkakört a mai napig is a legnagyobb egyszerűséggel látja el.

Ez a „konstans” foglalatosság azonban nem meríti ki becsvágyát. Hivatásszerűen aktivizálja veleszületett zeneszerzői vénáját mind a kamarazenei, mind a szimfonikus-orkesztrális művek területén, mind pedig az egyházzenei, korális műfajban, nem „középkorú fokon”. És nem csak íróasztalfiókra dolgozik; bizonyítja ezt az a sok-sok külföldi meghívás, melyek keretében saját művei mellett repertoárjára tűzi az ismert klasszikusok alkotásait —

a magyarokéit is beleértve. Ez a propagandatevékenység nem csak instrumentális; ti. verbálisan, előadásokkal is tarkítja szerepléseinek palettáját (németül, franciául, s ha kell, angolul is). Ausztrálián kívül a Föld mindegyik kontinensét végigtornézta, beleértve egynéhány „interkontinentális” sziget-földrészt is.

Zenei ars poeticája az alábbi mesterek szelleméből táplálkozik: Bartók, Boulez, Ligeti, Lutoslawski, Penderecki, Webern. (Egyenrangúságukat Dobos Kálmán számára az alfabetikus felsorolás jelenti.) Behatóan tanulmányozta és maga is művelte az ún. aleatórikus* zene műfaját.

Tegyünk még említést irodalmi tevékenységéről. Alapvető értékű mesteréről, Viski Jánosról írt monográfiája, valamint egyedülálló életrajzi adatoktól válik forrásművé Manuel de Falláról készült könyve is.

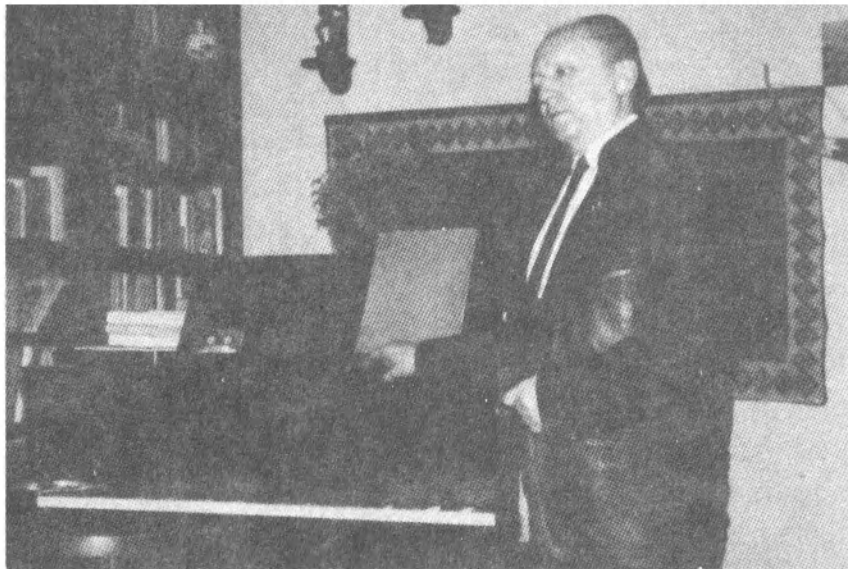
Szóljunk végezetül Dobos Kálmán ars poetica-jának egy másik vetületéről: a nemzetközi vakügy iránt tanúsított attitűdjéről. Nincs olyan szereplése, előadása, melyet ne a vakügy iránti elkötelezettsége motiválna. Megszállottan és állandóan keresi annak lehetőségét, hogy hol és miként segítheti tevékenységével a nemzetközi vakügyet. Esse necesse est — létezni muszáj — nemcsak neki, hanem mindazon látássérülteknek, akik olykor úgy érzik, hogy úttalan a pályájuk ...

Ezt az ideológiát tűzi Dobos Kálmán virtuális tolla hegyére, amidőn komponál, és ez az ars poetica lényegül hanggá, mikor ujjai megérintik a klaviatúrát.

* Aleatórikus: a latin ale=kocka szóból származik. A kockadobás kimenetele a mate-

matikai véletlen fogalmának jellemző példája. Az aleatórikus zenében a szerző egyes zenei eseményeket nem komponál meg determinisztikusan, hanem a zenei mondanivaló, esemény bekövetkezésének véletlenszerű teret enged.

27

Dobos Kálmán zeneszerző

Fiatal művészek hangversenye

Színvonalas zenei kamaradélutánnal örvendeztetett meg bennünket április 1-jén a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola lelkes növendékgárdája, akiket Magyar Csaba tagtársunknak — ugyancsak zenei szakközépiskolás — sikerült erre a produkcióra „elcsábítani”.

Említsük meg a fiatal művészek nevét: Rézfúvóskvintett, tagjai: Skultéty

28

Zsolt, és Bach (nem J. S. hanem!) Attila trombita, Zinner János kürt, Narancsik Norbert harsona és Munkás Tibor tuba. Érett, első hallásra

megítélhetően összeszokott együttes. Egyes hangásaikban érződött, hogy Philip Jones az eszményképük ...

— Magyar Csaba Bach: h-moll prelúdiumát és fúgáját játszotta úgy, hogy kitűnt játékából: a Wohltemperiertes a mindennapi kenyere ...

— Pérczy Kornélia (talán mezzo? majd elvállal), behízelt módon bánik hangszerével, voce-jával. Jól választotta meg Duparc gyönyörű Chanson triste-je után Milhaud dalát. Hogy ez utóbbiban honnan tett szert arra a sok csodás magas felharmonikusra az előző dalok mély tónusával szemben — ez az ő titka! Bizonyára hozzájárult sikeres előadásához Bauerfeind Éva biztosságot nyújtó kísérete is.

Magyar Csaba zongora szakos hallgató

Pérczy Kornélia ének szakos hallgató

— Chopin f-moll fantáziájával zárta az előadást Bizják Dóra. Igényes mű, előadót próbára tevő, provokáló. Bizják Dóra állta a próbát: biztos kézzel — tréfás hasonlattal élve — „csípőből tüzelt vissza” a mű technikailag provokatív fordulataira.

Emlékezetes élmény volt! Gratulálunk! Az előadás értékéből semmit nem vont le az a sajnálatos körülmény, hogy — szégyen ide, szégyen oda — az előadók többen voltak, mint a hallgatóság.

Fotók: Kas László

**Vakvezető
kutyával
közlekedők**

szakosztályának

híradója

Minden ez év januárjától kiadott vakvezető kutya gazdájának — a Központi Elnökség tavaly október 26-i határozata szerint — 6000 Ft oktatási hozzájárulást kell fizetnie a szövetség számára.

Ezt az intézkedést a folyamatosan nehezedő gazdasági helyzet indokolja, amely azonban épp úgy sújtja a kutyai igénylőket is, mint a szövetséget.

Ezért igazán jó volt tudomást szerezni arról a gesztusról, amelyet a Technika Külkereskedelmi Vállalat gyakorolt telefonközpont-kezelője, Tóth György érdekében, aki februárban kapott vezetőkutyát: magára vállalta ugyanis az oktatási hozzájárulás teljes összegét.

Köszönet illeti érte!

Vasteleki Péter

**Megyei
hír
Tolnából**

29

Kovács Lászlóné, megyei titkár az alábbi tudósítást küldte Szekszárdról.

A VGYOSZ Tolna megyei Szervezete Szekszárd- és Környéki Körzeti Csoportja 1990. március 19-én ünnepi nőnap gyűlést tartott, amelyre a Tolna megyei Szervezet minden hölgytagját meghívták.

Az ülés első részében Sümeginé Vecsei Mariann, a Szekszárdi Városi Tanács Egészségügyi Osztályának csoportvezetője a közelmúltban megjelent, időszerű szociálpolitikai intézkedésekről tartott tájékoztatót.

A Budapesten 1990. március 17—18-án rendezett Országos Küldöttközgyűlésen történekről a küldöttek beszámoltak tagtársaiknak.

A közérdekű ismertető után az öcsényi hagyományörző népitánc-együttes és zenekar műsorát hallgathatták meg sorstársaink.

Ezután Bognár Cecil, a Babits Mihály Művelődési Ház népművelője köszöntötte az ünnepelteket kedves szavakkal és gyönyörű dalokkal.

Az összejövetel szerény vendéglátás keretében ismerkedéssel és baráti beszélgetéssel ért véget.

HALLÓ, ITT VAGYUNK!

Ez év január 14-én a VGYOSZ székházában megkezdte működését a Vakok Ifjúsági Klubja. (Továbbiakban: VIK.)

A klub megalakítóinak és szervezőinek célja az volt, hogy kéthetenként vasárnap délután

minél színesebb és sokrétűbb programmal várják a különböző korú idelátogatókat, valamint az, hogy különböző érdeklődésű emberek találjanak lehetőséget érdeklődésüknek megfelelő szórakozásra, kikapcsolódásra.

30

Ugyanakkor alkalom ez arra is, hogy ezek az emberek itt egymással is találkozassanak.

Azóta is e céllal összhangban igyekszünk megszervezni a programokat, melyek minden alkalommal három helyszínen zajlanak. Az első helyszínre előadókat hívunk meg, s itt a jövőben is szeretnénk figyelembe venni a szórakozni vágyók igényeit. Az eddigi előadók és előadások egymástól meglehetősen különböztek. Az első alkalommal például dr. Földi János beszélt a buddhizmusról, de hallhattunk már összeállítást Örkény-egypercesekből is egy szegedi szintársulat előadásában, továbbá svéd gyermekversekből összeállítást.

A jövőre vonatkozóan pedig szeretnénk elmondani, hogy április 8-án Zorán fogja szórakoztatni rajongóit. Ezenkívül szándékunkban áll meghívni Hankis Elemért (szociológus), illetve más ismert előadókat és művészeket is.

Második helyszín a játékterem. Itt részben kölcsönözhető játékok állnak rendelkezésre: többek között pl. pontírással megjelölt kártyák, vak-sakk, malom, bingósakk, asztali foci stb. Ugyanakkor minden alkalommal szervezünk közös játékokat is. Így került sor a „Fele sem igaz” vetélkedő megrendezésére, illetve a rádióból is ismert „Négyszer négy” játékra.

Egy alkalommal pedig tréfás vetélkedőn mérhették össze ügyességüket a lelkes vállalkozók.

A harmadik helyszín a tánc és zene színtere. Itt diszkóval várjuk a zenét és táncot kedvelőket, valamint a lemezbemutató lehet vonzó azok számára, akik szeretik a zenei különlegességeket. Ennek keretében az idelátogatók hozhatnak be kazettán olyan zenei anyagokat, melyeket szívesen bemutatnának, meghallgatnának közösen az itt lévőkkel. Rendszeres programnak számít itt a 18 órakor kezdődő táncoktatás, melynek keretében jelenleg rock and roll „kurzus” folyik. A jövőben más táncok elsajátítására is lesz lehetőség.

A klubban egyik színvonalas szolgáltatásnak számít a büfé; alacsony árakkal, ugyanakkor nagy választékkal várja azokat, akik megéheztek, megszomjaztak.

Szeretnénk, ha beindulna a VIK-posta is. Ez megkönnyítené a kapcsolattartást az érdeklődőkkel, illetve azokkal, akiknek észrevételeik, ötleteik vannak. Levélben is megírhatják ezeket az ötleteket a VGYOSZ címére (1146 Budapest, XIV. ker. Május 1. út 47.), akár a jövőben meghívandó előadók személyével, akár játékokkal, vagy bármi mással kapcsolatban.

Minden érdeklődőt várunk sok szeretettel a klubba!

A VIK SZERVEZŐI

Dr.F-né Csák Valéria

BASIC

alapfokon,
Brai Lab-tulajdonosoknak

Az előző lecke folytatása.

A megszólaltatandó karaktersort stringes változóban is megadhatjuk.

Pl:

```
10 INPUT "MIT ZENÉLJEK EL" A $
20 B$="# "+A$"#
30 BEEP B$
40 GOTO 10
```

Mint látjuk, a 10. sor bekérte a szöveget, a 20. sorban elérkünk a hang hosszúságát jelző #-t (kettőskeresztet), illetve a karaktersort lezáró szóközt, ezeket plusz jellel összeadtuk. A 30. sorban végrehajtottuk a BEEP utasítást. Előállíthatunk véletlenszám-generálással is egy hangsort, pl. márdárcsicsergést. Ennek legalacsonyabb és legmagasabb hangját véletlenszám kiválasztásával határozhatjuk meg. Hangkeltésnél minél kisebb egy szám értéke, annál magasabb hangot jelöl. Pl:

```
10 X=INT(RND(50)+65)
20 A$="!" +CHR$(X)+"#"
30 BEEP A$
40 GOTO 10
```

Ebben az esetben a CHR \$-t használtuk ismét arra, hogy a véletlenszám-generálással kialakított hangmagasság értéket karakterre alakítsa vissza. Fenti programrészt módosíthatjuk úgy is, hogy

```
15 Y=X+20
20 A$="!" +CHR$(X,Y)+"#"
```

Mint látjuk a CHR\$ utasítás esetében a zárójelek közé, vesszővel elválasztva több karaktert, ill. változót is beírhatunk. Ebben az esetben az átalakítást egymás után végzi el a program.

Elágazás a programon belül

31

Ilyen elágazást már tanultunk korábban, az IF THEN utasítaspárt. Mint — remélem — emlékszünk rá, ebben az esetben az IF után lévő feltétel ha megvalósult, akkor a THEN utáni utasítás került végrehajtásra, ha pedig nem, akkor a következő sorra ugrott a program. Az IF THEN variációt más gépek olymódon is ismerik, hogy IF THEN ELSE (jelentése: egyébként). Ez azt jelenti, hogy ha az IF utáni feltétel megvalósul, akkor a THEN útnál utasítás hajtódik végre, ha nem, akkor az ELSE utáni utasításra ugrik a vezérlés. Tehát egy valójában kétirányú elágazást jelent. Erre a kétirányú elágazásra is képes a Braille-Lab az ' (apoztrof, Shift/7) felhasználásával.

Használatára lássunk egy példát:

```
IF A=5 ' PRINT "EGYENLŐK": GO
TO ... ' PRINT "KÜLÖNBÖZŐEK".
```

Ebben az esetben az első aposztrof tulajdonképpen a THEN helyett szerepel, a második aposztrof pedig az ELSE utasítást jelenti. Vagyis: Ha A=5, akkor PRINT egyenlők, és lépjen a ... sorra, ha pedig nem egyenlő, (egyébként) akkor PRINT különbözőek. ELSE után a vezérlés természetesen a program következő sorára ugrik.

Számítógépünk alkalmas arra, hogy ne csak két irányba, hanem több irányba is elágaztassa programunkat. Erre használható az ON utasítás. Ezt olymódon kell alkalmazni, hogy az ON után egy változó szerepel, és ezt követően aposztrofokkal elválasztva a végrehajtandó utasítások. A változó értéke határozza meg, hogy hányadik aposztrofot követő utasítás hajtódik végre.

Pl:

```
10 INPUT A$
```

32

```
20 A=ASC(A$)-48
```

```
30 ON A 'PRINT "ÉN VAGYOK AZ ELSŐ" ' BEEP "$ ÉN VAGYOK A MÁSODIK"
```

```
40 ON A 'PRINT "ÉN VAGYOK AZ
```

```
ELSŐ" ' BEEP "$ ÉN VAGYOK A MÁSODIK" ' GOTO 20
```

Ennél a programnál a számok közül az 1,2,3 szám az, amire reagálni fog a program, azt látjuk a 20. sorban, amely a lenyomott karakter ASCII kódját 48-cal csökkenti. Mivel tudjuk, hogy az 1 számnak az ASCII kódja 49, ha azt 48-cal csökkentjük, akkor

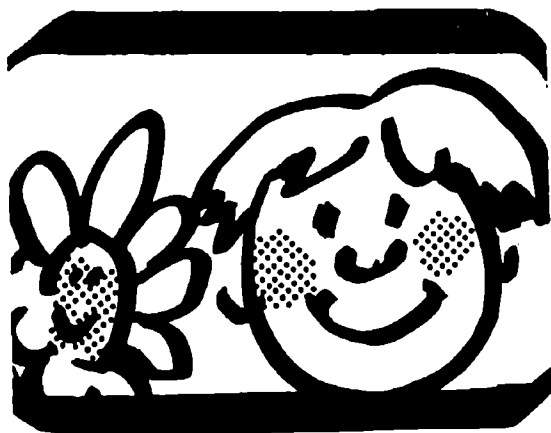
A értéke az 1 billentyű lenyomása esetén 1 lesz, 2-es lenyomása 2, 3 esetén 3. Így az On után lévő változó értéke az 1,2,3 értéket veszi fel, s ezáltal meghatározhatjuk, hogy hányadik aposztróf utáni utasítást hatjsa végre a program.

Ha minden aposztróf után GOTO (és a későbbiekben szereplő GOSUB) utasítás van, akkor úgy is felírható a sor, hogy a GOTO-t kiemeljük az aposztrófok elé, és az aposztrófok után csak az adott sorszámok állnak. Pl:

```
ON X GOTO'50'10'220'70
```

vagy:

```
ON P GOSUB '13'8'72
```


Törödjünk többet egészségünkkel!

Az alkohol és a vérnyomás

Amikor a magas vérnyomásban szenvedő, vagyis hipertóniás beteg több orvosnál fordul meg, megeshet, hogy az egyik engedélyezi, a másik tiltja még a mértékletes alkoholfogyasztást is. A közelmúltig ugyanis nem tisztázták egyértelműen azt, hogy az alkohol rontja-e a hipertóniás beteg állapotát vagy nem, pedig ennek a kérdésnek valóságghú megválaszolása azért is fontos, mert a magas vérnyomás nemcsak gyakori betegség, hanem a magas vérkoleszterin-

szint mellett ez a legjelentősebb betegség, amely a szívinfarktus, az agyvérzés és a lábérszűkület kockázatát növeli.

Évtizedek óta sokszorosán bebizonyított tény az, hogy a nagymértékű konyhasó-fogyasztás és az elhízás elősegíti a magasabb vérnyomás létrejöttét, amit az is igazol, hogy sószegegy étrenddel és ésszerű fogyókúrával a magasabb vérnyomást mindig csökkenteni lehet. Mivel hazánk lakossága az alkoholfogyasztás terén

igencsak az élményben halad és mivel a 40 év feletti korosztálynak körülbelül a fele szenved magas vérnyomásban, igen nagy érdeklődésre tarthat számot a következő kérdések megválaszolása:

— Egy-egy alkalmi alkoholfogyasztás emeli-e a vérnyomást, és ha igen, milyen mértékben?

— Mi az a legkevesebb alkoholemennyiség, amely már megemeli a vérnyomást?

— Ha az alkohol emeli a vérnyomást, milyen élettani működések révén fejti ki a hatását?

Már századunk első felében végzett felmérések szerint az idült alkoholisták körében gyakoribb volt a magas vérnyomás és ezek korábban haltak meg, mint a hasonló korú és nemű, hasonló körülmények között élő nem alkoholisták. Ezekből a vizsgálatokból joggal sejthették, hogy a rendszeres alkoholfogyasztás magasabb vérnyomást okoz, noha ezt egyértelműen még nem lehetett bizonyítani. A kutatók ugyanis akkoriban figyelmen kívül hagyták azt, hogy mennyi volt a vizsgáltak vérkoleszterinszintje, milyen étrenden éltek, dohányoztak-e, mozogtak-e, elhízottak, vagy cukorbetegségek voltak-e? Az Ausztráliai Egészségügyi Minisztérium ezen nem tisztázott összefüggések vizsgálatára 1984-ben kutatócsoportot szervezett, amelynek feladata annak eldöntése volt, hogy az alkohol egymagában, tehát az imént felsorolt kockázati tényezőktől (rizikófaktoroktól) függetlenül emeli-e a vérnyomást és fokozza-e a halandóságot. Megállapították, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztók vérnyomása és halan-

dósága nagyobb volt, mint azoké, akiknek életkora, életkörülményei és egyéb rizikófaktorai azonosak voltak, de alkoholt nem fogyasztottak.

Kevés alkohol is emeli ...

1985-ben, tehát mindössze négy évvel ezelőtt egy másik ausztrál kutatócsoport arra a következtetésre jutott, hogy a mértéktelen konyhasófogyasztás mellett az alkohol az a második legjelentősebb ok, amely a magasabb vérnyomás létrejöttéért felelősségre vonható. Az NSZK-ban ugyanakkor egy kutatócsoport azt állapította meg, hogy a rendszeres alkoholfogyasztás a magas vérnyomás létrejöttében jelentősebb tényező, mint a dohányzás, az elhízás, a fizikai tunyaság vagy a mértéktelen konyhasófogyasztás. E kutatók eredményeit azóta már több országban ellenőrizték és hasonló eredményre jutottak. Miután tisztázódott, hogy a rendszeres alkoholfogyasztásnak biztosan szerepe van a magasabb vérnyomás létrejöttében, érdekesnek tűnt feltárni azt is, hogy milyen összefüggés van a fogyasztott alkohol mennyisége és a vérnyomás emelkedésének mértéke között. A vizsgálatok azt mutatták, hogy azoknak, akik hetenként mindössze 125 gram alkoholt — tehát durván számítva egy liter bort — fogyasztottak, a szív összehúzódásakor mért vérnyomás négyszer, a szív el-

34

ernyedésekor mért vérnyomása háromszor nagyobb valószínűséggel magasabb, mint azoké, akik egyébként azonos adottságok mellett alkoholt nem fogyasztottak. Hasonló eredményre jutott egy amerikai orvoscsoport is, amely az alkoholfogyasztók között több mint kétszer annyi magasabb vérnyomásban szenvedőt talált, mint az alkoholt nem fogyasztók körében. Az NSZK-ban 1985-ben kimutatták, hogy a hetenként fogyasztott alkohol mennyisége és a vérnyomás emelkedése között is szoros párhuzam van. Bizonyítást nyert az is, hogy míg az egyszeri, jelentősebb mértékű alkoholfogyasztás csak átmenetileg emeli meg a vérnyomást, a rendszeres ivás tartossá teszi a vérnyomásemelkedést.

Többoldalú hatásmechanizmus

Vérnyomásunk állandósága — számunk egyéb szabályozó rendszer egyensúlya mellett — elsősorban a szervezetünk belső egyensúlyát akarunk közreműködése nélkül biztosító, úgynevezett vegetatív idegrendszer működésétől függ. Ha a vegetatív idegrendszer szimpatikus része jut túlsúlyba a paraszimpatikussal szemben, úgy vérnyomás-emelkedésre kerül sor.

Az alkoholfogyasztás hatására megemelkedik a vérben a szimpatikus túlsúlyt okozó anyag, a noradrenalin mennyisége.

A szimpatikus túlsúlyon kívül azt is megállapították, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztók szervezetében nő a nátrium (a konyhasó egyik elemének) mennyisége, mert az alkohol gátolja a vesében a nátrium kiürülését. A nátrium mennyiségének emelkedése vízvisszatartással jár, emiatt nő a keringő vér mennyisége, ami ugyan csak vérnyomás-emelkedést okoz.

Az alkohol ezenkívül azáltal is fokozza a vérnyomást, hogy a kiserek összehúzódásra és elernyedésre képes simaizomsejtjeiben növeli a kalcium mennyiségét, ami a sima izomzat fokozott összehúzódását eredményezi. Ha egy csőrendszerben növeljük a folyadék mennyiségét és ugyanakkor beszűkítjük a cső végét, ug-rásszerűen nő a csőben lévő folyadék nyomása. E kulcsfontosságú tényezők mellett kimutatták azt is, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztók mellékvesekérgé az átlagosnál több kortizont és aldosterint, a vese pedig renint termel, ezek a hormonszerű anyagok pedig vérnyomás-emelkedést okoznak. Az alkohol továbbá azáltal is növeli a vérnyomást, hogy az agy vérnyomást szabályozó központjában bénítja azoknak a sejtcsoportoknak a működését, amelyek vérnyomás-emelkedés esetén csökkentenék a vérnyomást. Az alkohol tehát az alábbi rendszerek működésén keresztül fokozza a vérnyomást:

— emeli a vérben a nátrium mennyiségét és azáltal a nyomást;

— a kiserekben lévő rugalmas simaizomsejtekben elősegíti a mész-leakódást és azáltal növeli az erek ellenállását;

— a vesében és a mellékvesében

fokozódik a kortizon, az aldoszteron és a renin termelése;

— a hormonszerű anyagok fokozzák a simaizomzat összehúzódkó képességét;

— az agy vérnyomásszabályozó központjában csökken, vagy teljesen bénul azon idegsejtek működése, amelyek vérnyomásemelkedés esetén a hirtelen megemelkedett vérnyomást a normális szintre csökkentik.

Indokolt tilalom

Mindezekből nyilvánvaló, hogy az az orvos jár el helyesen, aki tiltja hipertóniás betegének még a kis mennyiségű alkohol fogyasztását is, hiszen a mérsékelt alkoholfogyasztás is okozhat magasabb vérnyomást; magasabb vérnyomás esetén pedig még tovább növeli azt. Kétségtelen: az a hipertóniás cselekszik helyesen, aki az alkalmi és mérsékelt alkoholfogyasztástól is tartózkodik.

Nincs még arra vonatkozó adat, hogy a mérsékelt, rendszeres alkoholfogyasztásnak van-e vérnyomás-emelő hatása, és ha van, milyen mértékben? Egyes becslések szerint már napi 30 gramm alkoholnak is lenne vérnyomást emelő hatása, ami 15 százalék alkoholt tartalmazó bort véve alapul azt jelentené, hogy már a napi két deci bor rendszeres fogyasztása is magasabb vérnyomást okozhat. Ez viszont tényleg nem haladja meg a mértékletes fogyasztást és bortermő vidékeken sokkal inkább általános, mint kivételes.

E becslések helyességében kételkedhetünk, ami azonban nem változtat a tényen, mely szerint az alkohol-

nak vérnyomást emelő hatása van, sőt tisztázottak azok a mechanizmusok is, amelyek révén az alkohol emeli a vérnyomást.

35

Érdemes-e abbahagyni?

Régen azt tartották, hogy a kevés, de jó bor az idősek teje. A mérsékelt alkoholfogyasztásnak idős korban biztosan van részben hangulatjavító, részben étvágyat serkentő hatása. Ésszerűtlen és kissé embertelen is volna az egyébként egészséges időskorút a maga megszokott 1—2 pohárka borától eltiltani vagy a tilalmi kíséreltetel örömét megrontani. Más kérdés azonban az, hogy a magasabb vérnyomásban szenvedő idős ember igyeke-e vagy hagyja abba az ivást? Erre a kérdésre három kutatócsoport is igyekezett a közelmúltban választ adni. Az egyik azt találta, hogy a napi 50—80 mg alkohol vagy ennél többet fogyasztó mérsékeltén emelkedett vérnyomású hipertóniásoknak — ha az ivást teljesen abbahagyták — 3—12 hónap alatt rendeződött a vérnyomásuk. Ha egy év múlva újra elkezdték a régi alkoholemennyiség fogyasztását — és életkörülményeikben semmi más nem változott — a vérnyomásuk újra emelkedett. Ez a megfigyelés egymagában is azt bizonyítja, hogy vérnyomás-emelkedésük oka az alkohol volt. A két másik kutatócsoport eredményei amellet szölktek, hogy a viszonylag mérsékelt alkoholfogyasztás abbahagyása is csökkentette a vérnyomást. Az idősebb hipertóniás beteg tehát jól teszi, ha felhagy az alkoholfogyasztással és idős korára „borfej” helyett valódi tejet iszik

Kiss János

36

KÖTÉSMINTA

Szalagcsavarás. betétminta (haladóknak). — 20-szal osztható szemek. A páros sorok fordítottak

1. sor 20 sima.

3. sor 10 szemet jobbra csavar (5 szemet segédűn a munka mögé helyezünk. 5 sima, majd a segédűről 5 sima). 10 sima.

Az 5. sor, 9. sor, 13. sor megegyezik az elsővel.

A 7. sor, 11. sor megegyezik a harmadikkal.

15. sor 20 szemet jobbra csavar (10 szemet segédűn a munka mögé helyezünk. 10 sima, majd a segédűről 10 sima).

A 17. sor, 21. sor, 25. sor, 29. sor, 31 sor megegyezik az elsővel.

A 19. sor 10 sima, 10 szemet jobbra csavar.

A 23. sor, 27. sor megegyezik a 19-kel

A 33. sor megegyezik a 15-kel.

Csík minta csavarással (haladóknak). — 24-gyel osztható szemek.

A páros sorok fedettek.

1. sor 6 fordított, 2 sima, 2 fordított, 2 sima, 6 fordított, 2 sima, 2 fordított, 2 sima.

A 3. sor, 7. sor, 9. sor, 13. sor, 15. sor megegyezik az elsővel.

A 5. sor 6 fordított, 2 sima, 2 fordított, 2 sima, 6 fordított, 6 szemet fedetten jobbra csavar (2 szemet az első segédűn a munka mögé helyezünk. 2 szemet a második segédűn szintén a munka mögé helyezünk. 2 sima, 2 szemet a második segédűről fordítottan kötünk le, majd az el-

ső segédűn lévő szemeket simán kötjük le).

A 11. sor, 17. sor megegyezik az ötödikkal.

A 19. sor, 21. sor, 25. sor, 27. sor, 31. sor, 33. sor megegyezik az elsővel.

A 23. sor 6 fordított, 6 szemet fedetten jobbra csavar, 6 fordított, 2 sima, 2 fordított, 2 sima.

A 29. sor, 35 sor megegyezik a 23-kal.

Girlandminta. Betét (gyakorlottaknak). — 26 szemből áll a minta.

A páros sorok fedettek.

A 1. sor 3 sima, 4 fordított, 12 sima, 5 fordított, 3 sima.

A 3. sor 3 sima, 5 fordított, 6 szemet balra csavar (3 szemet segédűn a munka elé helyezünk. 3 sima, majd a segédűről 3 sima). 6 szemet balra csavar, 4 fordított, 3 sima.

A 5. sor 3 sima, 4 fordított, 3 sima, 6 szemet jobbra csavar (3 szemet segédűn a munkamögé helyezünk. 3 sima, majd a segédűről 3 sima). 3 sima, 4 fordított, 3 sima.

A 7. sor megegyezik a harmadikkal.

A 9. sor 4 szemet 1 fordítottal balra csavar (3 szemet segédűn a munka elé helyezünk. 1 fordított, majd a segédűről 3 sima). 2 fordított, 4 szemet 1 fordítottal jobbra csavar (1 szemet segédűn a munka mögé helyezünk, 3 sima, majd a segédűről 1 fordított). 6 szemet jobbra csavar, 4 szemet fordítottan balra csavar, 2

fordított, 4 szemet fordítással jobbra csavar.

A 11. sor 1 fordított, 4 szemet fordítással balra csavar, 4 szemet fordítással jobbra csavar, 1 fordított, 6 sima, 1 fordított, 4 szemet fordítással balra csavar, 4 szemet fordítással jobbra csavar, 1 fordított.

A 13. sor 2 fordított, 6 szemet jobbra csavar 3-szor egymás után a sor végén 2 fordított.

A 15. sor 3-szor egymás után: 2 fordított, 6 sima, 2 fordított.

A 17. sor megegyezik a 13-kal.

A 19. sor megegyezik a 15-kel.

A 21. sor megegyezik a 13-kal.

A 23. sor 1 fordított, 4 szemet fordítással jobbra csavar, 4 szemet fordítással balra csavar, 1 fordított, 6 sima, 1 fordított, 4 szemet fordítással jobbra csavar, 4 szemet fordítással balra csavar, 1 fordított.

A 25. sor 4 szemet fordítással jobbra csavar, 2 fordított, 4 szemet fordítással balra csavar, 6 szemet jobbra csavar, 4 szemet fordítással jobbra csavar, 2 fordított, 4 szemet fordítással balra csavar.

A 27. sor megegyezik a harmadikkal.

A 29. sor 3 sima, 4 fordított, 3 sima, 6 szemet jobbra csavar, 3 sima, 4 fordított, 3 sima.

Kockaminta fonással (kezdőknek). — 24-gyel osztható szemek. A páros sorok fedettek.

A 1. sor 1 fordított, 6 sima, 6 fordított, 6 sima, 1 fordított, 4 sima

A 3. sor 1 fordított, 4 sima jobbra csavar (2 szemet segédűm a munka mögé helyezünk. 2 sima, majd a segédűről 2 sima). 2 sima, 1 fordított, 4 sima, 1 fordított, 4 szemet jobbra csavar, 2 sima, 1 fordított, 4 sima.

A 5. sor 1 fordított, 6 sima, 1 fordított, 4 sima, 1 fordított, 6 sima, 5 fordított.

A 7. sor 1 fordított, 2 sima, 4 szemet balra csavar (2 szemet segédűn a munka elé helyezünk. 2 sima, majd a segédűről 2 sima). 1 fordított, 4 sima, 1 fordított, 2 sima, 4 szemet balra csavar, 1 fordított, 4 sima.

Csíkminta nyolcasokkal (kezdőknek). — 12-vel osztható szemek.

A 1. sor 12 fordított.

A 2. sor 1 sima, 2 fordított. 2-szer egymás után: 2 sima, 2 fordított. 1 sima.

A 3. sor 1 fordított, 2 sima. 2-szer egymás után: 2 fordított, 2 sima, 1 fordított

A 4. sor 1 sima, 2 fordított, 2 sima, 2 fordított, 5 sima.

A 5. sor 5 fordított, 3 szemet fordítottan balra csavar (2 szemet segédűn a munka elé helyezünk. 1 fordított, majd a segédűről 2 sima). 3 szemet fordítottan jobbra csavar (1 szemet segédűn a munka mögé helyezünk. 2 sima, majd a segédűről 1 fordított). 1 fordított.

A 6. sor 2 sima, 4 fordított, 3 sima, 2 fordított, 1 sima.

A 7. sor 1 fordított, 2 sima, 3 fordított, 4 szemet jobbra csavar. (2 szemet segédűn a munka mögé helyezünk. 2 sima, majd a segédűről 2 sima). 2 fordított.

A 8. sor 2 sima, 4 fordított, 6 sima.

A 9. sor 5 fordított, 3 szemet fordítottan jobbra csavar., 3 szemet fordítottan balra csavar, 1 fordított.

A 10. sor, 14. sor megegyezik a másikkal.

A 11. sor, 15. sor megegyezik a harmadikkal.

A 12. sor, 16. sor mindkét sor 12 simából áll.

A 13. sor, 12 fordított.

38

FEL-
HÍVÁS

pályázatra

Ezúton tájékoztatjuk a sorstársakat, hogy az 1990. évben is pályázni lehet a Magyar László-féle Alapítványra.

Fiatal vak házaspárok nagyobb értékű segédeszköz vásárlásához nyújthatnak be pályázatot.

A beküldés határideje: 1990. szeptember 30.

Jelentkezésükben szíveskedjenek feltüntetni, hogy milyen segédeszköz vásárlására kívánják fordítani az összeget. A pályázatokat a VGYOSZ Segédeszköz Bizottságához (1146 Budapest, XIV. ker. Május 1 út 47.) szíveskedjenek a fent megadott határidőig beküldeni.

nemzetközi üdülésre

A Spanyol Vakok Nemzeti Szervezete (ONCE) az idén is szervez „Nemzetközi Üdülési Programot”.

Vak, gyengénlátó, valamint látó személyek egyaránt jelentkezhetnek a világ bármely részéről. Helyszín: Barcelona közelében egy tengerparti üdülő. A részvételi díj (beleértendő az étkezés és az elszállítás, valamint a kirándulás költségei) 50 ezer pezeta (fő). Ez az összeg kb. 30 ezer forintnak felel meg.

Az utazás költségét mindenkinek magának kell vállalnia.

Két üdülési turnust szerveznek:

1. 1990. július 9—19-ig
2. 1990. július 23.—augusztus 2.

Mindazok, akik szeretnének a programban részt venni egy kérdőívet (amit a szövetség portáján kaphatnak meg) szíveskedjenek kitölteni és az alábbi címre mielőbb megküldeni:

ONCE Delegacion Territorial de
Cataluna

Juan J. Torres
Calabria 66—67
08015 Barcelona
Spain

Hirdetések

39

39 éves, vidéken élő gyengénlátó férfi megismerkedne 20—25 év közötti ugyancsak gyengénlátó hölgyel házasság céljából. Olyanok levelét várja, akik szívesen élnének vidéken és segítségére lennének a gyógynövénytermesztésben.

Pál Vendel, cím: 2660 Patvarc Babith M. u. 42.

Erdélyben élő magyar család, ahol az édesanya és a hároméves kisleány vak, levelezni szeretne hasonló körülmények között élő magyar családdal

Vetési Barna, cím: str. Armaniei 20/7. Tirgu-Mure Cod: 4300 Judet-Mures-Romania

Tel: 40-954-44192

36 éves gyengénlátó, elvált, vidéken élő férfi keres korban hozzáillő, gyengénlátó hölgyet házasság céljából. Leveleket

pontírásban kéri „Orchidea” jeligére a szerkesztőségbe.

35 éves érettségizett, humanérdeklődésű csökkentlátó fiatalember rendezett anyagiakkal keresi lelkiekben gazdag hölgyek ismeretségét. Válaszokat „Vízöntő” jeligére vár a szerkesztőségbe.

19 éves, az NDK-ban élő, magyarul tanulni óhajtó lány levelezne hasonló korú, németül, oroszul vagy angolul beszélő fiatalokkal Braille-írásban vagy kazettán.

Claudia Rohne, cím: Kiefernweg 31. 1230 Beeskow, DDR.

CB-rádiósok figyelem! Beszélegetőtársakat keresek, s keresem a 49 386-os számú kollegát a 12-5-ös csatornán. Hívószám: 47 990. Nagyon szeretnék beszélgetőtársakat találni.

40

Tavaszi
hangok

Április van. Kitárom az ablakot: áradjon szobámba friss tavaszi levegő és nappali fény. Lehalkítom a rádiót, s a párkányra könyökölve, kíváncsian figyelek a kinti világra; távoli és közeli zajok, neszek szivárognak fülembe. Ismerős hangok, és mégis újszerűek, szokatlanul érdekesek számomra. Langyos fuvallat legyinti meg homlokomat, aztán — miként hetekkel ezelőtt a kályha fellobbant tüzénél — jóleső forróság, délelőtti napsütés ömlik végig arcomon. Valahol a magasban (talán a felhők közelében?) lökhajtásos repülőgép halad át az égbolton, zúgásától egyszerre feszült nyugtalansággal telítődik a légkör; az ablaküveg megremeg, zajos-verébcsapat röppen fel az egyik fenyőfáról, amelynek tüskés gallyai egy hirtelen légáramlattól felsóhajtanak. Baromfik ideges lármáját, kutyák ugatását hozza valamelyik szomszéd udvarból a szél... Ám csakhamar mintha ismét csend, nyugalom telepedne a vidékre, majd a néhány perccel korábbi zajokat halkabb, szelídebb hangok váltják fel. Elöttem a kerítés mellett rózsafa. Hallom, darázs zümmögi körül friss hajtásait, amott meg dongó zsémbelődik a nárcisz kibomló virága fölött. Az útszéli villanyoszlopon egy gerle panaszos turbékolásba kezd, hangjára messziről, az akácfa irányából egy

másik szaporázva felel. Megmozdul az orgonabokor, cinke szólal meg törékeny ágai között; mintha kérdezne valamit (vajon mi lehet az?), amire csak ő maga képes válaszolni. Rövid szünet. A következő pillanatokban már a ribiszkebokorról jelzi hollétét. Újabb hangokra leszek figyelmes, miközben érzem, egyre melegebben süt a nap. Rigó fuvoláz a diófán; megmetszakítja, majd újrakezdi és változatossá cifrázza-árnyalja énekét, amelybe valahonnan, a közelből — hogy ez a csodálatos madárkoncert még teljesebb legyen — sármány (vagy tán poszáta?) vékonyan trillázó hangja vegyül. Ennyi tavaszi hang, zsongás hatására valami delejes vonzerő kerít hatalmába, gyerekes jókedv, életöröm uralkodik el rajtam. „Ki a szabadba!” — mondom magamnak, s eszembe jutnak Áprily Lajos szép verssorai: „Indulok. Értem. (Jól tudom, értem.) Értem üzenet a zsenge határ:/„Szíved, a bomlott,/ócska kolompot/hozd ide, hozd ide, hozd ide már!” És eszembe jut Tóth Árpád tavaszidéző költeménye, az Áprilisi capriccio is, amely olyan varázslatosan szólaltatja meg a természet megújulásának felszabadult örömét, játékos hangulatait.

Máthé József

Tóth Árpád

Áprilisi capriccio

Az útszél: csupa pitypang,
A bokrok: csupa füttyhang.

Rigó fuvoláz; rája tíz
Zugból is felcsivog a csíz,

Hallgatja még a rest éj
Félálmban a kastély,

Emelve tornyát álmatag,
Mint nyújtózó kart, bár a nap

Elönti friss arannyal.
A parkban — rőt aranyhal —

Kövér úr sétál lebegő
Hassal az édes levegő

Árjában, sportruhája
Most szelídség csuhája,

Mert még nem kezdi üzletét,
És tőzsdetippektől setét

Agyában a mohóság
helyett valami jószág

Zsendül, mint egy kis korai
tavaszi virág szirmai,

Melyek sajnos, lehullnak,
Ha majd e drága úrnak

Súlya alatt új és
remek

Autója bögve
megremeget ...

Ó, április út-szél,
Tréfás, arcomba fútt szél,

Rügyecskék, zöldacél-rugók,
Ó, fuvolás aranyrigók,

Ó, csermelyhangú csízek,
Illatos, édes ízek,

De jó most elfeledni, hogy
Az élet rút és vad dolog.

Hogy itt, amennyi arc van,
Megannyi csúnya harc van,

S hogy botrány lenne, ajajaj,
Micsoda cifra, szörnyű baj,

Ha most, annak jeléül,
Hogy tavasszal megbékül

Szegénység, bánat, szenvedés,
Belépnék e szép kertbe, és

— Áprilisi merénylő —
A hájas úrnak fénylő

Búbjára rábökném szelíd
Öklöm vidám barackjait.

(1927)

Vakok Világa munkatársai:

Jogi rovat: dr. Földi János

Ifjúsági rovat: Tánczosné Ruff Ágota

Sportrovat: Dénes József

Egészségügyi rovat: Kiss János

Közlekedési rovat: Gerdelics Ferenc

Levelező rovat: Bartha Zsuzsanna

Zenei rovat: Kas László

Rowdy by 6/5/88

